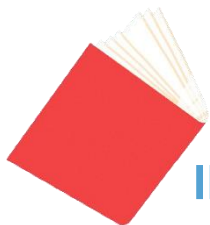

EDUCATIEVE HANDLEIDING

Werken met boeken in de kleuterklas

INLEIDING

Beste leerkracht,

Als leerkracht heb je het geluk dat jij kinderen (voor)leesplezier kan doen ervaren door hen kennis te laten maken met boeken en verhalen. En dat doorgeven van het leesvuur stopt niet na Jeugdboekenmaand: inzetten op (voor)leesplezier gebeurt bij voorkeur het hele jaar door én [vanaf de start van de schoolcarrière](#). Om het belang van een vroege start te benadrukken, richt Iedereen Leest zich met deze [educatieve handleiding op werken met boeken in het kleuteronderwijs](#).

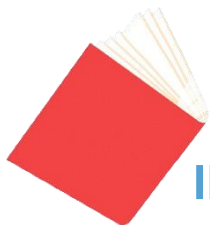
In de (kleuter)klas begint werken met boeken en verhalen vaak met [voorlezen](#). Tijdens een voorleesmoment ervaren kinderen het geluk om samen met jou te genieten van een verhaal. Ze ontdekken nieuwe woorden waardoor ze hun wereld verruimen en zichzelf beter leren kennen wat hen helpt hun plekje in de wereld te zoeken. Daarom vind je in deze handleiding praktische tips over [interactief voorlezen](#). Deze tips zijn voor elke leerkracht waardevol: werken aan 'voorleesgeluk' kan en moet namelijk [in elke klas én het hele schooljaar lang](#) gebeuren.

Om jou als leerkracht te ondersteunen ontwikkelde Iedereen Leest deze [educatieve handleiding](#). Ze bevat allerlei [werkvormen](#) om voor, tijdens en na het voorlezen aan de slag te gaan met boeken en verhalen in de kleuterklas. Deze werkvormen zijn niet gekoppeld aan één boek: je kan ze op elke tekst toepassen. Je kan een werkvorm uitkiezen en meteen aan de slag gaan met jouw favoriete boek. Dat maakt van deze handleiding [een duurzaam werkinstrument](#) dat zich niet beperkt tot Jeugdboekenmaand. Net zoals werken met boeken het hele jaar door en jaar na jaar aandacht verdient, kan je de aangeboden ondersteuning [altijd en overal](#) inzetten.

De educatieve handleidingen bij vorige edities van Jeugdboekenmaand blijven relevant. Wil je je verdiepen in werken met non-fictie in de klas, de bouwstenen van een kwalitatieve en toegankelijke leesomgeving op school of focussen op het stimuleren van verbeelding en beeldgeletterdheid met boeken? Ontdek [de andere educatieve handleidingen](#) en ga aan de slag!

We wensen je veel (voor)leesplezier toe!

Iedereen Leest

INHOUD

1

HET BELANG VAN EEN VROEGE START – 4

2

DE KRACHT VAN INTERACTIEF VOORLEZEN – 6

3

WERKVORMEN – 4

BOEKPROMOTIE – 11

VOOR HET LEZEN – 15

TIJDENS HET LEZEN – 19

NA HET LEZEN – 26

VERWERKING – 31

4

TOT SLOT – 42

5

BRONNEN – 43

6

BIJLAGES – 47

COLOFON

© Iedereen Leest, januari 2023 – update februari 2024

Auteurs: Amber Vanbever, Margot Van Dingenen

Redactie: Kathleen Cortens, Sylvie Dhaene

Vorm: Simon Bequoye

HET BELANG VAN EEN VROEGE START

Graag en goed kunnen lezen zijn belangrijke sleutels om tot beter begrip lezen te komen en fundamenteel voor de gehele schoolcarrière. Ze zijn ook van onschatbaar belang voor de persoonlijke ontwikkeling en voor de participatie aan het maatschappelijk leven. Het ontwikkelen van die gemotiveerde en vaardige lezer start al bij de geboorte. De [doorgaande leeslijn](#) maakt duidelijk hoe cruciaal een vroege start is. De leesontwikkeling verloopt namelijk in fases en elke fase vraagt aandacht en een specifieke aanpak. De allereerste fase, van baby tot kleuter, vormt de basis voor [de taal- en leesontwikkeling](#) en maakt meteen duidelijk waarom voorlezen en werken met boeken in de kleuterklas zo belangrijk zijn.

LEESTIP Lees meer over [de verschillende fases van de doorgaande leeslijn](#).

Voorlezen stimuleert namelijk de ontluikende en beginnende geletterdheid. Zo draagt het bij tot [een beter taalgevoel, taalgebruik en taalbegrip](#). Daarnaast is voorlezen de manier om de woordenschat van kleuters te vergroten: ook woorden of zinconstructies die in het dagelijks leven minder aan bod komen, vinden hun weg in boeken. Bovendien leren kleuters tijdens het voorleesmoment ook begrip luisteren naar een verhaal. Een belangrijke vaardigheid die niet alleen bijdraagt tot het begrip lezen maar hen ook helpt om hun concentratievermogen te ontwikkelen.

Naast de taal- en leesontwikkeling draagt voorlezen ook bij aan [de socio-emotionele ontwikkeling](#) van kleuters. Verhalen bieden jonge kinderen de kans om onze wereld en hun plek daarin te leren kennen en begrijpen. Verhalen helpen kleuters om empathie te ontwikkelen en emoties te leren (her)kennen. Dit zijn belangrijke competenties om hun mentaal welbevinden en zelfbewustzijn te versterken. Voorleesmomenten en de bijhorende leesgesprekken in de klas zorgen ervoor dat kleuters [een verbondenheid](#) kunnen voelen, niet alleen met het verhaal maar ook met elkaar. Die verbondenheid vormt een belangrijke basisbehoefte voor de autonome leesmotivatie.

Deze [leesmotivatie](#) wordt gevoed door het plezier dat kleuters ervaren tijdens een voorleesmoment. Een kind dat een voorleesmoment op een fijne manier ervaart, zal dit vaker willen doen en groeien in het luisteren naar, begrijpen van en reflecteren over verhalen. Het kan ook hun motivatie aanwakken om zelf te leren lezen als ze naar het eerste leerjaar gaan. Als leerkracht kan je deze positieve leesspiraal versterken. Jij bent namelijk [een rolmodel](#) voor de kleuters. Door te laten zien dat je zelf plezier hebt tijdens het (voor)lezen en tijd wil vrijmaken voor boeken en verhalen, geef je kleuters de boodschap mee dat boeken en verhalen ertoe doen.

Naast al deze positieve effecten kan voorlezen bijdragen aan het stimuleren van literaire competenties, het probleemoplossend denken, wiskundige vaardigheden, het stimuleren van

de fantasie... Deze uitgebreide opsomming illustreert het belang van voorlezen én voor alle effecten geldt: hoe vroeger je start met voorlezen, hoe beter!

LEESTIP Lees meer over de vele voordelen van voorlezen en het effect dat (voor)lezen kan hebben op ons welzijn.

Zoals de doorgaande leeslijn en de vele voordelen al doen vermoeden, blijft voorlezen ook voor oudere kinderen belangrijk: het draagt bij aan de verdere woordenschatontwikkeling, het ontwikkelen van uitgebreidere literaire vaardigheden, het versterken van het welzijn... Bovendien kan het een manier zijn om het leesplezier en de bijhorende leesmotivatie te blijven stimuleren op cruciale momenten. Zo kunnen oudere kinderen waarbij het lezen moeilijker verloopt dankzij voorleesmomenten alsnog genieten van de kracht van verhalen.

DE KRACHT VAN INTERACTIEF VOORLEZEN

De vele positieve effecten maken duidelijk hoe belangrijk het is om aandacht te hebben voor voorlezen in jouw (kleuter)klas en op school. Tijd vrijmaken en bewust **aandacht** schenken aan voorleesmomenten is daarom noodzakelijk. Hoe je dit voorleesmoment vormgeeft, hangt natuurlijk af van het moment van de dag, jouw voorleesdoel, de voorleestekst, de beschikbare tijd, de ruimte en jouw klasgroep. Er bestaat **geen 'ideale' methode** net omdat elke klasgroep, leerkracht en elk voorleesmoment uniek is.

Wil je tijdens jouw voorleesmoment inzetten op een actieve en diepgaande verwerking van het verhaal, het uitbreiden van woordenschat, het stimuleren van mondelinge taal- en luistervaardigheid en het sociale aspect van samen praten over een verhaal met aandacht voor leesplezier? Dan kan je aan de slag met **interactief voorlezen**.

Tijdens een interactief voorleesmoment stimuleer je jouw kleuters om mee in gesprek te gaan **voor, tijdens en na** het voorlezen. Via vragen, feedback, aanmoediging en door gericht te luisteren naar hun opmerkingen kan je de interactie stimuleren en jouw kleuters actief betrekken. Deze **actieve betrokkenheid** verhoogt niet alleen het leesplezier en de leesmotivatie, maar zorgt er ook voor dat kleuters (moeilijkere) verhalen diepgaander kunnen verwerken.

Aan de slag met interactief voorlezen

Het stimuleren van interactie tijdens een voorleesmoment kan op verschillende manieren gebeuren. Uit onderzoek¹ blijkt dat er enkele **effectieve kenmerken** zijn om kwaliteitsvolle interactie te stimuleren. Natuurlijk zijn er nog meer kenmerken, maar deze selectie zorgt voor een overzichtelijk en effectieve houvast om jouw interactief voorleesmoment vorm te geven. Je hoeft zeker niet alle kenmerken even uitgebreid aan bod te laten komen in jouw voorleesmoment. De uitdaging zit erin op zoek te gaan naar een **balans** tussen interactie en de flow van het verhaal. Daarnaast kan je ook tijdens het herhalend voorlezen bepaalde kenmerken verder uitwerken. De kenmerken worden hieronder geformuleerd in de vorm van **tips** die je kan invullen op maat van jouw voorleesmoment.

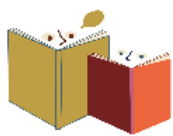
Stel open vragen aan de kleuters

Durf - ook aan de allerjongsten - open vragen stellen. Deze vragen prikkelen hun fantasie en bieden kleuters rijke spreekkansen. Laat bij open vragen zeker ook meerdere kleuters aan het woord. Zo maak je duidelijk dat er meerdere antwoorden mogelijk zijn.

TIP Je kan op verschillende momenten open vragen stellen: zo ook tijdens het maken van voorspellingen over de tekst, bijvoorbeeld tijdens de werkvorm **the picture walk**.

¹ Vansteelandt, I., & Vanparys, S. (2021). Interactief voorlezen doe je zo! *Fons*, 18, 20 –23.
www.dropbox.com/s/m5kgkypso510hz2/Fons%2018.pdf?dl=0

Help de kleuters door extra vragen te stellen en tips te geven

Een antwoord geven op (open) vragen is voor kleuters niet altijd eenvoudig. Toch is het belangrijk dat je kleuters voldoende uitdaagt, net omdat je als leerkracht dit antwoordproces kan ondersteunen. Je kan antwoorden samenbrengen, uitbreiden, herformuleren en impliciet verbeteren tijdens de interactie met de kleuters.

Krijg je weinig reactie op een vraag? Probeer dan zeker enkele tips of hints te geven zoals het wijzen naar een illustratie, het maken van vergelijkingen met situaties die de kleuters (h)erkennen, het stellen van extra (gesloten) bijvragen, ...

TIP Bij de categorie tijdens het lezen vind je enkele tips rond het stellen van vragen en het ondersteunen van kleuters.

Geef positieve opmerkingen en feedback

Kleuters die aangemoedigd worden en positieve feedback krijgen, zullen gemotiveerd zijn om te reageren. Ze voelen zich namelijk erkend en competent door jouw feedback en aanmoediging. Door als leerkracht actief te luisteren kan je dit gevoel versterken.

LEESTIP Het ABC van leesmotivatie maakt duidelijk waarom positieve aanmoediging zo cruciaal is.

Bespreek samen de eigenschappen van het boek

De kaft bevat al een heleboel eigenschappen van het boek waarover je met de kleuters in gesprek kan gaan: de titel, de auteur en illustrator of de illustraties. Je kan ook tijdens het voorlezen stilstaan bij enkele eigenschappen van de tekst zoals de plaats van de prenten en de tekst, de vorm van een tekst en speciale lettertypes.

Afhankelijk van de leeftijd kan je inzoomen op deze verschillende aspecten. Zeker bij kleuters is het een meerwaarde om dieper in te gaan op het 'lezen' van een boek. Hoe doe ik het boek voorzichtig open? Probeer eens een blad te nemen tussen duim en wijsvinger. Net zoals bij puzzels en ander speelgoed moeten kinderen hier zorgzaam mee leren omgaan. Het is een attitude waar je al vroeg op kan inzetten.

TIP Verschillende werkvormen zetten in op de eigenschappen van een boek. Zo kan de werkvorm puzzelkaft een interessante aanzet zijn om over de onderdelen van de kaft in gesprek te gaan met de kleuters.

Ga dieper in op de inhoud van de tekst

Voor de start van jouw voorleesmoment bepaal je natuurlijk een (lees)doel. Afhankelijk van dit doel kan je aan bepaalde gebeurtenissen in de tekst meer tijd besteden. Om ze te verdiepen of te verduidelijken kan je bijkomende informatie geven.

TIP Werkvormen zoals de emotiegrafiek kunnen je helpen om dieper in te gaan op de emoties gedurende het verhaal. Verdiepend werken kan je bijvoorbeeld met een filosofisch gesprek.

Sta stil bij nieuwe woorden en uitdrukkingen

Een tekst bevat vaak nieuwe woorden, zinsconstructies, uitdrukkingen en specifieke vormen van taalgebruik. De context zorgt ervoor dat je deze nieuwe woordenschat diepgaander kan aanbrengen. Daarnaast zorgt interactie ervoor dat kleuters op een natuurlijke wijze de woordenschat actief kunnen verwerken. Zeker als je een verhaal meerdere keren voorleest, krijgen kleuters veel kansen om nieuw geleerde woorden zelf te gebruiken en hierop feedback te ontvangen van jou.

TIP Naast het stellen van vragen en het uitbreiden van reacties van jouw kleuters, kan je ook werkvormen zoals in de koffer gebruiken om actief op woordenschatontwikkeling in te zetten.

Bekijk samen aandachtig de afbeeldingen

Afbeeldingen zijn de manier om kleuters zelf aan het woord te laten. Deze kunnen ze namelijk al zelf 'lezen'. Geef hen de ruimte om kreten van verwondering te slaken, te wijzen naar bepaalde onderdelen of spontaan te vertellen wat ze zien. Wat hun reactie ook is, hierover kan je in gesprek gaan. Bespreek samen wat je ziet op de afbeelding of ga dieper in op de details en de gelaagdheid van een illustratie.

Afbeeldingen kunnen ook ondersteunend werken voor de andere tips. Een illustratie prikkelt de fantasie voor het antwoord op een open vraag, kan bepaalde woordenschat verduidelijken en de inhoud van de tekst of het verhaalbegrip versterken.

TIP Verschillende werkvormen zetten in op het aandachtig bestuderen van afbeeldingen. Ga bijvoorbeeld aan de slag met de werkvorm uitvergroot – mix en match.

LEESTIP Meer informatie om beeldgeletterdheid te stimuleren aan de hand van boeken vind je in de handleiding bij Jeugdboekenmaand 2020 - Wat doet kunst?

Gebruik de tekst om kleuters zelf te laten vertellen en leg linken met hun eigen leefwereld

Teksten die aansluiten bij de leefwereld van jouw kleuters zorgen ervoor dat ze bepaalde gebeurtenissen en gevoelens herkennen. Deze herkenbaarheid leidt ertoe dat kleuters sneller spontaan zullen reageren. Geef hen die kans door hiervoor voldoende tijd en ruimte te voorzien. Het werkt ook motiverend als je je eigen ervaringen met de kleuters deelt.

Naast herkenbare elementen zijn verrassende of onbekende elementen in een tekst minstens even waardevol. Ze vormen vaak het startpunt voor verdere ontdekkingen en boeiende gesprekken die zo de leefwereld van de kleuters uitbreiden.

TIP Een verhaal kan de ideale start zijn voor een thema in de kleuterklas. Een werkvorm zoals woordweb-placemat kan helpen om de ervaringen en voorkennis van kleuters over dit thema in kaart te brengen.

WERKVORMEN

In deze educatieve handleiding vind je verschillende soorten werkvormen om met boeken en verhalen aan de slag te gaan: van creatieve en coöperatieve tot reflexieve en activerende werkvormen. Al deze werkvormen zijn geselecteerd omdat ze **geen schrijf- of technische leesvaardigheden vereisen** en daardoor geschikt zijn voor kleuters. Om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de grote diversiteit in de kleuterklas, vind je bij de verschillende werkvormen ook differentiatiemogelijkheden en bijkomende tips.

Natuurlijk kan je deze werkvormen, mits enkele kleine aanpassingen, ook voor andere doelgroepen gebruiken.

LEESTIP Werkvormen rond boeken die wel gebruik maken van bepaalde schrijf- en leesvaardigheden vind je terug in de algemene handleiding [Werken met boeken in de klas](#).

De werkvormen zijn niet gekoppeld aan specifieke boeken en dus breed inzetbaar. Je kan ze gebruiken bij [de boekentips van Jeugdboekenmaand 2023](#), maar ook inzetten bij andere tekstmaterialen of boeken uit jouw boekenhoek. Zo kan je deze werkvormen het hele jaar door, binnen verschillende thema's, gebruiken.

LEESTIP De boekentips vormen een gevarieerde boekenlijst die verschillende invalshoeken van het thema belicht. Ze geven het thema kleur en diepte. Lees meer over [de diversiteit van de selectie](#).

De indeling van de werkvormen volgt **de verschillende fases van het voorleesmoment: voor, tijdens en na het voorlezen**. Daarnaast is er ook aandacht voor boekpromotie en werd de nafase voor deze educatieve handleiding opgesplitst in twee categorieën. Elke fase heeft zijn eigen specifieke aandachtspunten. De kenmerken van interactief voorlezen komen in elke fase terug, al kan de concrete uitwerking verschillen. De werkvormen in deze handleiding bieden inspiratie om tijdens de verschillende fases rond één of meerdere kenmerken te werken. Sommige werkvormen kunnen natuurlijk ook in meerdere fases terugkomen.

Boekpromotie

Hier wil je kleuters kennis laten maken met verschillende boeken/teksten en hen warm maken om in boeken te kijken. Voor deze werkvormen is het voorlezen van het verhaal niet meteen noodzakelijk.

Voor het lezen

Deze werkvormen helpen om de tekst te verkennen en bereiden jouw kleuters voor op wat in het verhaal aan bod zal komen. De nadruk kan liggen op het verkennen van een thema, sleutelwoorden uit de tekst halen of linken leggen met de leefwereld van je kleuters.

Tijdens het lezen

Het is belangrijk dat je tijdens het lezen een evenwicht houdt tussen de inbreng van de kleuters én de flow van de tekst. Goede vragen én herhalend voorlezen kunnen daarbij helpen. Door een tekst meerdere keren voor te lezen, kan je telkens een andere focus kiezen. Meer informatie over het stellen van vragen en enkele werkvormen rond herhalend voorlezen vind je in deze categorie.

Na het lezen

Hier vind je werkvormen die focussen op het bespreken van de verhaalinhoud, het stimuleren van verhaalbegrip en het reflecteren over het verhaal.

Verwerking

Om het verhaal verder te verwerken kan je deze (creatieve) werkvormen gebruiken. Daarnaast vind je hier ook tips over het werken met boeken in verschillende hoeken in de klas.

Elke werkvorm start met een kort overzicht waarin een aantal vaste elementen opgenomen zijn:

Het (deel)domein

Bij elke werkvorm vind je een passend (deel)domein. Je vindt er geen concrete lesdoelen, leerplandoelen of ontwikkelingsdoelen: deze doelen worden immers mee bepaald door de gekozen tekst. Daarnaast kan je een bepaalde werkvorm ook aanpassen om jouw geselecteerde lesdoel te bereiken. Je vindt als bijlage wel [een lijst met de ontwikkelingsdoelen](#) die de basis vormen voor het uitwerken van de werkvormen. Werken met boeken is dus geen vrijblijvende activiteit, maar draagt bij aan de ontwikkeling van kleuters.

Groeperingsvorm

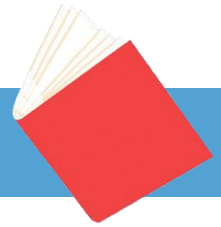
Wanneer je een activiteit inplant en hoelang je erover doet, is natuurlijk jouw keuze. Jij kent je eigen klaspraktijk het best en kan dus zelf het beste inschatten hoeveel tijd je nodig zal hebben voor een bepaalde werkvorm. Daarom wordt er geen tijdsindicatie aangegeven maar focust de handleiding op de mogelijke manieren om een werkvorm in te zetten in jouw klas:

- Met de hele klas
- (Begeleid) groepswork (eventueel in hoekenwerk)
- Individuele opdracht (eventueel in hoekenwerk)

Materiaal

Je vindt bij elke werkvorm de benodigdheden. Voor sommige werkvormen is een korte voorbereiding vooraf nodig, maar de noodzakelijke materialen zijn meestal beperkt.

Behalve dat de werkvormen gericht zijn op kleuters, bevatten ze geen leeftijdsindicatie. Jij kan zelf het best inschatten welke werkvormen geschikt zijn voor jouw kleuters. Daarnaast is er in de handleiding ook aandacht voor verschillende differentiatiemogelijkheden. Wel willen we je aanmoedigen om zoveel mogelijk uit te testen: [kleuters kunnen zoveel meer dan we denken!](#)

Heb je een boekenhoek in jouw klas? Hoewel kleuters vaak nieuwsgierig zijn en zelf op onderzoek gaan, is het belangrijk om ook kinderen die minder snel zelf gaan snuisteren in boeken aan te spreken.

De werkvormen rond boekenpromotie hebben als doel om kleuters warm te maken voor de verschillende boeken uit de [boekenhoek](#) zodat ze deze zelf verder willen verkennen tijdens het hoekenwerk.

TIP Meer tips om kleuters actief aan de slag te laten gaan in de boekenhoek vind je bij de categorie verwerking onder [boeken in alle hoeken](#).

UITVERGROOT – MIX & MATCH

Domein	Nederlands: lezen / Muzische vorming: beeld
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	- Zelfgemaakte parenkaartjes (voorbeeld als bijlage) - Verschillende boeken

Verzamel ter voorbereiding uit jouw boekenhoek een aantal boeken. Zorg ervoor dat je boeken hebt voor de helft van het aantal kleuters in jouw klas. Zoek de covers van deze boeken online op en print ze op verschillende kaartjes.

Bewerk vervolgens de kaft met een fotobewerkingsprogramma zoals Paint 3D of Canva. Selecteer telkens een detail uit de cover en zet dit op een ander kaartje. Op die manier vorm je [paren](#): een kaartje met de volledige cover en een kaartje met het uitvergroete detail.

- Deel aan elke kleuter een kaartje uit.
- Laat de kleuters rondstappen met hun kaartje. Ze gaan op zoek naar een andere kleuter die het parenkaartje heeft.
- Als ze elkaar gevonden hebben, zoeken ze samen het boek in de boekenhoek.
- Laat de kleuters samen snuisteren in het boek. Je kan ze het uitvergroete detail ook laten terugzoeken in het boek zelf.

TIP Wil je de duo's een gerichtere zoekopdracht geven? Neem een kijkje bij [boeken in alle hoeken](#).

DIFFERENTIATIE: Wil je deze werkvorm graag uitdagender maken? Je kan de paren ook vormen op basis van twee illustraties uit eenzelfde prentenboek. Je kan bijv. werken met prenten waarop de hoofdpersonages telkens terugkomen. Zo hebben de kleuters steeds een aanknopingspunt. Wil je het nog wat moeilijker maken, dan doe je dit niet en moeten de kleuters op basis van de illustratiestijl hun partner vinden. Zorg er dan wel voor dat alle boeken een

herkenbare illustratiestijl hebben. Dit kan een interessante starter zijn om dieper in te zoomen op de illustraties in een prentenboek.

DIFFERENTIATIE: Liever een rustigere werkvorm die inzet op groepswork? Gebruik de parenkaartjes als memoryspel. Stimuleer hen om na elk gevonden paar ook het bijpassende boek te zoeken in de boekenhoek.

HOEPELBOEKENDANS²

Domein	Nederlands: lezen / Muzische vorming: beeld
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	- Muziek en bijhorende media om deze af te spelen - Hoepels (per kleuter één hoepel) - Verschillende (soorten) boeken met afbeeldingen (per kleuter één boek)

- Deze activiteit doe je best in een grotere open ruimte zoals de turnzaal. Leg verspreid in deze open ruimte evenveel hoepels neer als dat er kleuters zijn in de klas.
- In elke hoepel leg je een boek. Dit kunnen verschillende soorten boeken zijn: prentenboeken, zoekboeken, aanwijsboeken of informatieve boeken.
- Zet de muziek op en laat de kleuters doorheen de ruimte en rond de hoepels bewegen op de muziek.
- Als de muziek stopt, loopt elke kleuter naar de dichtstbijzijnde hoepel. Anders dan bij een klassieke stoelendans vallen er geen kleuters af.
- Vertel aan de kleuters dat ze in het boek dat in hun hoepel ligt mogen kijken tot de muziek terug start.
 - o Zorg ervoor dat dit niet te lang duurt zodat de kleuters hun concentratie niet verliezen.
- Je herhaalt dit proces een aantal keer zodat de kleuters in verschillende boeken hebben kunnen bladeren.

TIP

De hoepeldans is een manier om kleuters kennis te laten maken met een nieuw thema in de klas en hun voorkennis aan te spreken. Na deze werkvorm laat je de kinderen vertellen wat ze allemaal gezien hebben in de boeken en wat ze hierover al weten. Maak hiervan een [woordweb](#). Als ze dingen gezien hebben die ze niet kunnen benoemen, kan je samen met hen opzoek gaan in het boek.

² Deze werkvorm is een variatie op de boekendans uit de handleiding bij [Jeugdboekenmaand 2022 - Helden & Schurken](#).

SORTEREN EN GROEPEREN

Domein	Nederlands: spreken / Wiskundige initiatie: meten
Groeperingsvorm	Met de hele klas / (Begeleid) groepswork
Materiaal	- Verschillende soorten boeken - Eventueel: papier en stiften

- Voorzie verschillende boeken afhankelijk van de kenmerken waarrond jij wil werken.
- Vertel de kleuters dat ze groepjes moeten maken van boeken die bij elkaar horen.
- Start eenvoudig door zelf de kenmerken te geven én het aantal groepjes te beperken.
 - o Je kan inzoomen op het thema van verschillende boeken of de boeken groeperen op het soort boek. Bijv.: boeken die gaan over dieren en boeken die niet gaan over dieren of boeken met woorden en boeken zonder woorden.
- Laat de kleuters tijdens het groeperen expliciet verwoorden waarom een bepaald boek bij een bepaalde groep hoort. Vraag waarnaar ze gekeken hebben of laat hen concrete aanwijzingen geven die aantonen dat het boek in de groep past.
TIP Je kan deze momenten ook gebruiken om dieper in te gaan op bepaalde eigenschappen zoals de afbeeldingen op de kaft die vaak al vertellen waarover het verhaal zal gaan.
- Geef ze de kans om op verschillende manieren te groeperen. Werk opbouwend: maak meer groepjes of gebruik abstractere kenmerken (zoals het soort boek).
- Extra: Laat de kleuters een passende tekening maken bij elk kenmerk.

TIP Werk je met pictogrammen in jouw boekenhoek? Dan kan deze activiteit helpen om de kleuters hiermee kennis te laten maken. Voorzie enkele dozen en plaats elk pictogram boven een doos. De kleuters kunnen dan zelf de boeken ordenen. Na deze activiteit kan je de dozen in de boekenhoek laten staan zodat ze zelfstandig verder kunnen oefenen. Je kan hen op dezelfde manier ook voorbereiden op een bibliotheekbezoek. Gebruik dan de pictogrammen die ook in de bib gebruikt worden.

TIP Wil je de kleuters graag meer inspraak geven in de klaswerking? Start met deze activiteit en werk de indeling van de boekenhoek met bijhorende pictogrammen samen uit.

DIFFERENTIATIE: Je kan jouw kleuters ook vragen om zelf groepjes te maken van boeken die volgens hen samen horen. Belangrijk hierbij is dat de je hen laat vertellen waarom ze bepaalde boeken samen leggen.

HET JUISTE BOEK

Domein	Nederlands: lezen en spreken
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	Verschillende soorten boeken

- Verzamel verschillende soorten boeken en leg deze op de grond.
- Stel aan de kleuters een vraag over iets dat je graag te weten zou komen of waarvoor je een boek wil gebruiken, bijvoorbeeld:
 - o Ik wil graag meer weten over de dieren die ...
 - o Ik wil graag een liedje leren zingen ...
 - o Ik wil graag een mooi verhaal lezen voor het slapen gaan ...
- Laat de kleuters per duo nadenken welk boek er past bij de gegeven opdracht.
- Bespreek samen welke boeken de duo's kiezen. Zijn er verschillen? Hoe zou dat komen?
- Na enkele voorbeelden kan je de kleuters zelf een vraag laten formuleren en moeten de andere kleuters op zoek naar een mogelijk boek.

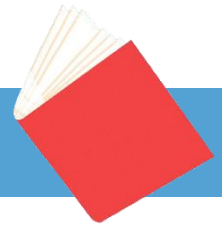
TIP

Je kan deze werkvorm ook koppelen aan de start van een nieuw thema. Kies boeken die passen bij een bepaald thema. Brainstorm eerst met de kleuters over wat ze al weten over het onderwerp. Ga dieper in op de dingen die ze nog graag te weten willen komen. Welke vragen hebben ze nog? Je kan samen met hen op zoek gaan naar een (informatief) boek dat de vragen zou kunnen beantwoorden. Lees (een stukje uit) het boek voor. Hebben ze het antwoord op hun vraag gevonden?

LEESTIP

Meer werkvormen om met non-fictie aan de slag te gaan, vind je in de handleiding bij [Jeugdboekenmaand 2018 - Wetenschap en Techniek](#).

De fase voor het lezen vraagt om een **oriëntatie** op de tekst. Je kan ook tijdens deze fase aan de slag met de effectieve kenmerken van interactief voorlezen: link het thema van het verhaal aan ervaringen uit de leefwereld van de kleuters, gebruik open vragen om de kleuters voorspellingen te laten maken en zoom in op de woordenschat aan de hand van visuele ondersteuning. Deze werkvormen lenen zich om met kleuters in gesprek te gaan voor het voorlezen.

WOORDWEB - PLACEMAT³

Domein	Nederlands: schrijven en spreken / Mens en maatschappij: mens
Groeperingsvorm	Begeleid groepswerk
Materiaal	- Placemat voor elke groep (zie bijlage) - Tekenmateriaal in verschillende kleuren

- Op voorhand schrijf en teken je in het midden van de placemat het thema dat jij centraal wil stellen in het verhaal dat je zal voorlezen.
- Verdeel de kleuters in heterogene groepen per vier.
- Voordat je de kleuters tekenmateriaal geeft, vertel je hen wat het thema is en laat je hen even nadenken wat ze hierover allemaal al weten.
- Geef elke groep een placemat en toon de vier vakjes. Elke kleuter krijgt één vakje waar ze mogen tekenen wat ze allemaal al weten over het thema. Zo krijg je zicht op hun individuele voorkennis en kan je linken leggen met hun eigen leefwereld.
 - o Zet eventueel een visuele timer op voor de tekentijd.
- Na het tekenen overlopen de kleuters elk om de beurt in hun groep wat ze getekend hebben.
 - TIP** Om de spreekkansen van elk kind te garanderen, kan je werken met gestructureerde spreektijd. Geef elk kind in het groepje een kleur, bijvoorbeeld door het kind te laten tekenen met slechts één kleurenpotlood. Vervolgens geef je duidelijk aan wanneer de rode of de blauwe vriendjes mogen vertellen wat ze getekend hebben.
- Verzamel de placemats van elke groep en ga hierover in gesprek met alle kleuters.
 - Om de kleuters aan te moedigen naar elkaar te luisteren kan je daarna vragen aan één iemand van de groep wat de andere kleuters in de groep getekend hebben.

TIP Je kan deze werkvorm ook gebruiken als voorbereiding op het maken van een klassikaal woordweb.

DIFFERENTIATIE: Je kan ervoor kiezen om deze woordwebben later als **preteaching** in te zetten om de woordenschat vlak voor het voorlezen te herhalen met taalzwakkere kinderen.

³ Birbili, M. (2006). Mapping Knowledge: Concept Maps in Early Childhood Education. *Early childhood research and practice*, 8.

IN DE KOFFER

Domein	Nederlands: spreken / Muzische vorming: media
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	- Koffer of mand om voorwerpen in te verzamelen - Voorwerpen die al dan niet passen bij het voorleesverhaal

Verzamel op voorhand een aantal voorwerpen die passen bij het verhaal dat je wil voorlezen. Daarnaast verzamel je ook enkele andere voorwerpen die niets met het verhaal te maken hebben.

- Zet een grote koffer in het midden van de kring en leg daarrond alle voorwerpen.
- Toon de kleuters de kaft van het verhaal. Je kan ook voorlezen wat er op de achterflap staat.
- Vraag aan de kleuters welke voorwerpen volgens hen bij de tekst horen en laat hen hierover vertellen.
- Laat de kleuters de voorwerpen die volgens hen bij het verhaal horen in de koffer leggen.
 - TIP** Om meer spreekkansen te creëren kan je de kleuters per twee laten nadenken over één voorwerp. De oudste kleuters kan je aansporen om samen tot één beslissing te komen.
- Lees het verhaal voor en bespreek achteraf samen met de kleuters de koffer met voorwerpen: welke voorwerpen kwamen effectief in het verhaal aan bod?
 - TIP** Je kan deze activiteit ook gebruiken als opstart voor het inrichten van een thematafel met voorwerpen over het verhaal.

DIFFERENTIATIE: Je kan deze activiteit ook benaderen als **preteaching**. Samen met de kleuters die hier nood aan hebben, overlopen en bespreken jullie enkele voorwerpen en de bijhorende woordenschat die in het verhaal aan bod zal komen. Je kiest dan best voor een koffer die al gevuld is met voorwerpen die passen bij het verhaal.

TIP Tijdens het herhalend voorlezen kan je deze voorwerpen opnieuw gebruiken. Geef elk kind een voorwerp en lees telkens een stukje van het verhaal voor. Pauzeer het verhaal en laat de kinderen wiens voorwerp hoort bij dit stuk naar voor komen. Je kan hen zelf laten vertellen wat er met het voorwerp gebeurt.

THE PICTURE WALK

Domein	Nederlands: spreken
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	- Prentenboek - Eventueel vragenkaartjes (voorbeeld: zie bijlage)

- Blader door het prentenboek dat je zal voorlezen en kijk met de kleuters achtereenvolgens naar de illustraties op de kaft en de illustraties in het boek.
- Tijdens het kijken kan je verschillende vragen stellen:
 - o *Wat zie je op de prent? Wie zie je op de prent? Wat zou er gebeurd zijn?*
 - o *Waarover zou dit verhaal gaan? Hoe zie je dat?*

- Wat zijn ... (personages in het boek) aan het doen? Waarom zouden ze dat doen?
- Waar zijn ze? Hoe zie je dat?
- Hoe zou het verhaal nu verder gaan? Wat zou er hierna gebeuren?
- Wat wil je nog graag te weten komen?
- Welke prent vind jij het leukst? Vertel eens...

TIP Je kan deze algemene vragen best aanpassen aan het verhaal dat je voorleest. Stel dat de kleuters eerst omschrijven wat ze zien op een prent, dan kan je deze informatie verwerken in je volgende vraag. Zo blijven de vragen concreet.

- Na de *picture walk* lees je het verhaal voor. Tijdens het voorlezen kan je de verbanden leggen tussen de voorspellingen en beschrijvingen van de kleuters en het eigenlijke verhaal.

DIFFERENTIATIE: Je kan kleuters ook uitdagen door hen de verschillende prenten van het verhaal te geven. Ze bepalen dan zelf een volgorde en verzinnen het bijhorend verhaal⁴. Je kan hen ook enkel de eerste en laatste prent laten bekijken en hen dan voorspellingen laten maken over wat er in het verhaal aan bod zou komen.

DIFFERENTIATIE: Liever differentiëren op groeperingsvorm? Je kan de *picture walk* ook omvormen tot partnerwerk. Hiervoor kan je werken met de vragenkaartjes met de W-vragen (zie bijlage). Oefen eerst een aantal keer klassikaal met de kaartjes en bijhorende vragen. Als je dit vaker doet, zullen de kleuters automatisch de vraag koppelen aan het kaartje. Dan kan je de kleuters zelf aan het werk zetten:

- Laat de kleuters in duo werken.
- Jij toont een prent en verdeelt de vragenkaartjes over de verschillende duo's.
- De duo's gaan in gesprek en beantwoorden samen de vraag die bij hun kaartje past.
- Daarna kan je verschillende duo's aanspreken en zo de verschillende vragen beantwoorden.

BOEKENLADDER⁵

Domein	Nederlands: luisteren en spreken
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	Verschillende boeken

Een boekenladder bestaat uit verschillende boeken die bij elkaar horen wat betreft het thema en de bijhorende woordenschat, maar waarbij de boeken qua **moeilijkheidsgraad** voortbouwen op elkaar. Je vindt een voorbeeld van een boekenladder als bijlage.

⁴ Deze werkvorm, de juiste volgorde, werd al uitgewerkt in de educatieve handleiding bij [Jeugdboekenmaand 2022-Helden en schurken](#).

⁵ Neuman, S. B., & Wright, T. S. (2013). *All about words: Increasing vocabulary in the Common Core classroom, preK-grade 2*. Teachers College Press.

Vorbereiding: hoe maak je een boekenladder?

- Je kiest het verhaal dat je wil voorlezen en welk thema je hiermee naar voren wil aanbrengen. Je bepaalt welke woordenschat en inhoud uit het boek centraal staan.
- Ga op zoek naar een andere tekst waarin de basiswoordenschat en ideeën uit jouw eerste voorleesverhaal op een eenvoudige manier aan bod komt. Dit boek vormt de basis voor jouw ladder.
 - o Je kan deze eenvoudigere tekst zoeken in verschillende genres: een aanwijsboek, een zoekboek, een prentenboek met veel herhaling, ...
- Zoek daarna één of meerdere boeken die uitdagender zijn dan het gekozen voor te lezen boek. Het gaat om verhalen met meer verdiepingswoorden horend bij de centrale woordenschat of waarbij de woordenschat in een complexer verhaal aan bod komt. Het zijn dus steeds rijkere teksten met verbredende context.
 - o Ook hier kan je naar verschillende genres kijken. Vaak vind je uitgebreidere woordenschat in informatieve boeken.
 - o Je kan meerdere boeken toevoegen: een boekenladder maak je zo uitgebreid als je zelf wil.

TIP

Boekenzoeker helpt jou om thematisch te zoeken naar boeken.

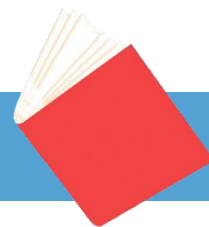
Aan de slag met de boekenladder

- Je start met het voorlezen van het eenvoudige boek. Tijdens het interactieve voorleesmoment focus je op de woordenschat en inhouden die noodzakelijk zijn voor het latere, uitdagender verhaal.
 - o Het eenvoudige verhaal kan je gerust beperken tot één keer interactief voorlezen met actieve verwerking.
- Lees de volgende verhalen uit de boekenladder minstens twee keer interactief voor.
 - o Leg linken over de verhalen heen én laat de kleuters de geleerde woorden ook actief gebruiken door open vragen te stellen.

TIP

Neem voor het voorlezen van de verschillende boeken uit de boekenladder voldoende tijd. Je kan ze spreiden over een langere periode die je aanvult met andere activiteiten omtrent het thema en de bijhorende woordenschat.

DIFFERENTIATIE: Je kan er ook voor kiezen om het eenvoudige boek als een vorm van preteaching te benaderen en het enkel interactief voor te lezen aan de taalzwakkere kleuters. Op deze manier krijgen zij een extra taalaanbod, gerichte spreekkansen en mogelijkheden tot feedback.

Tijdens het voorlezen van een tekst probeer je, net zoals in de andere fases, zoveel mogelijk rekening te houden met de effectieve kenmerken van interactief voorlezen. Door een goede voorbereiding kan je al nadenken over de invulling van de verschillende effectieve kenmerken. Daarnaast kan je ook tijdens het interactief voorleesmoment inzetten op [je houding als leerkracht](#), [het soort vragen](#) en [het bieden van spreekkansen](#). Hieronder wordt er dieper ingegaan op het belang van deze elementen en de link met de effectieve kenmerken.

Ondanks een goede voorbereiding en invulling van één voorleesmoment kan je nooit alle kenmerken in één moment inzetten. Dit zou de flow van het verhaal onderbreken. [Herhalend voorlezen](#) is een manier om met rijke voorleesteksten aan de slag te gaan en meer interactie in te bouwen. De herhaling zorgt ervoor dat er steeds [andere doelen](#) centraal kunnen staan. Waar de vragen van de eerste lezing vooral kunnen focussen op het verhaalbegrip, kan een tweede lezing meer aandacht geven aan vragen over thematische details, illustraties of de gevoelens van personages.

Naast de meerwaarde van herhalend voorlezen voor de leerkansen vinden kleuters het ook gewoon fijn om een verhaal meerdere keren te horen. [De herkenning en de veiligheid](#) van weten wat er komt en kunnen aanvullen, maakt dat ze zelf vaak vragende partij zijn.

Voorleeshouding

Het stellen van vragen

Open vragen stellen is een belangrijk effectief kenmerk voor het stimuleren van interactie, maar welke open vragen stel je dan? Hieronder vind je zes types vragen die telkens een andere, steeds complexere [denkactiviteit](#) aanspreken. Je hoeft de vragen zeker niet in een vaste volgorde te doorlopen. Het is vooral belangrijk dat je tijdens een voorleesmoment verschillende soorten vragen stelt. Hieronder vind je een overzicht van voorbeeldvragen bij elk denkniveau.

- *Hoe heette het varkentje? Waarom moest ze naar het bos? Waar was de beer?*
 - o [Onthoudvragen](#): het gaat om vragen waarvan de kleuters het antwoord eigenlijk al gehoord hebben tijdens het voorleesmoment. Deze vragen focussen op het benoemen, navertellen, herinneren en onthouden van bepaalde elementen.
- *Wat zou Emma nu gaan doen? Waarom zeggen de andere dieren dat?*
 - o [Begripsvragen](#): bij deze vragen moeten de kleuters meer doen dan het ophalen en opnieuw formuleren van bepaalde woorden. De kleuters moeten zelf zaken beschrijven, samenvatten of interpreteren. Het vergelijken van bepaalde situaties, het verklaren of uitleggen van acties en het voorspellen van gebeurtenissen hoort hier ook bij.
- *Wat zou jij tegen het varkentje zeggen?*
 - o [Toepasvragen](#): de focus ligt op het gebruiken van kennis in nieuwe situaties. Enerzijds kunnen kleuters hun eigen kennis gebruiken om bepaalde problemen uit het verhaal te onderzoeken en te experimenteren in het zoeken naar oplossingen.

- Anderzijds kunnen kleuters ook de kennis uit het verhaal gebruiken en verbinden met ervaringen uit hun eigen leefwereld.
- *Hoe komt het dat het nijlpaard nu vol modder zit? Waarom voelt hij zich zo?*
 - o **Analysevragen:** het analyserende aspect zit vaak in het feit dat deze vragen peilen naar motieven en relaties zoals oorzaak-gevolg onderzoeken.
 - *Wat vind jij van de oplossing van papa? Welke prent vind jij het mooist?*
 - o **Evaluatievragen:** deze vragen focussen op het beoordelen, geven van meningen en voorstellen van alternatieven.
 - *Hoe zou jij het probleem met de taart oplossen? Wat zou de beer kunnen doen om te helpen? Hoe zou jij dat tekenen?*
 - o **Creatievragen:** kleuters zelf iets laten creëren, een plan laten uitwerken op basis van hun eigen ideeën en de kennis die ze door het verhaal hebben opgedaan, staat binnen deze vragen centraal.

Naast het denkniveau kan je vragen ook onderverdelen op basis van de interactie die een vraag kan uitlokken. **Aanwijsvragen, aanvulvragen of gesloten vragen** creëren vaker ruimte voor een beperktere interactie. Deze vragen kunnen wel een perfecte opstap vormen om de kleuters hun competentiegevoel te versterken of als extra ondersteuning bij complexere **open vragen**.

TIP

De methode ‘*Sustained shared thinking*’ of **samen doordenken**⁶ kan een krachtige manier zijn om een verhaal uit te bereiden. Bij deze methode focus je op vragen die naar aanleiding van het verhaal gesteld kunnen worden. Zowel jij als leerkracht als de kleuters dragen bij aan het denkproces. Dit kan jij doen door het stellen van doordenk vragen of opmerkingen zoals:

- o *Ik heb geen idee, wat denk jij?*
- o *Wat zou er nu gebeuren als ...?*
- o *Wat ik nou niet snap is ...*
- o *Zou het uitmaken als je ...*
- o *Hoe denk je dat ...?*

Houding van de leerkracht

De effectieve kenmerken zijn manieren om interactie uit te lokken. Daarnaast is het belangrijk dat je als leerkracht ook **een actieve luisterhouding** aanneemt. Als actieve luisteraar toon je dat je aanwezig bent en aandacht hebt voor wat de kleuters te zeggen hebben.

Waarom is het belangrijk om als leerkracht actief te luisteren?

- Kleuters merken dat je oprecht geïnteresseerd bent in hun inbreng en deze waardevol vindt. Dit versterkt niet alleen de band, maar creëert ook **een veilige omgeving**.
- Door actief te luisteren kan je kleuters begeleiden bij het formuleren van hun antwoord. Je probeert de kleuters hun antwoord echt te begrijpen en hen te ondersteunen door samen op zoek te gaan naar een gepaste verwoording. Door deze ondersteuning af te stemmen op elke individuele kleuter voelen de kleuters zich **competent**.
- Als je actief luistert, ben je aanwezig en aandachtig voor de verschillende mogelijke antwoorden en input. Ingaan op en tijd geven aan reacties die je niet verwacht, zorgt ervoor dat kleuters het gevoel hebben **mede-eigenaar** te zijn van het voorleesmoment.

⁶ Broekhof, K. (2017). Samen doordenken met kinderen. Wat maakt VVE effectief? Het jonge kind, 44 (6).
www.sardes.nl/path/to/img.php?id=1745

Dit lijkt allemaal vanzelfsprekend, maar door oprecht te luisteren kan je de autonome leesmotivatie van kleuters versterken.

Hoe doe je dat?

Actief luisteren uit zich op verschillende manieren:

- Let op jouw **lichaamshouding**: Zorg voor een open houding, kijk de kleuter aan en reageer met (non-)verbale communicatie zoals een knikje met het hoofd terwijl de kleuter aan het woord is.
 - o Laat je niet afleiden door ander (storend) gedrag. Moet je toch echt even iets anders doen? Laat de kleuter dan even wachten, maar keer vervolgens met jouw volle aandacht terug naar de kleuter.
- **Geef tijd**: Laat de kleuters (in de mate van het mogelijke) uitpraten en zorg ervoor dat ze ook even tijd hebben om na te denken over een antwoord. Door ruimte te laten voor stiltes krijgen alle kleuters de kans om na te denken.
- **Reageer en erken**: Naast non-verbale reacties tijdens het luisteren naar het antwoord, is een belangrijke component van actief luisteren het mondeling bekrachtigen van gegeven antwoorden. Maak deze feedback heel concreet. Zo maak je duidelijk dat je de boodschap van de kleuter echt gehoord hebt. Ga ook niet alleen in op wat de kleuter zegt, maar ook hoe de kleuter dit aanbrengt.
- **Herhaal, parafraseer en vat samen**: Door antwoorden letterlijk te herhalen laat je de kleuter weten dat het antwoord ertoe doet. Daarnaast kan je door te parafraseren of samen te vatten ook structuur en duidelijkheid brengen. Zeker voor kleuters die moeilijker tot een coherent geheel komen, kan het helpen om hun antwoorden uit te breiden. Geven ze een antwoord van enkele losse woorden, probeer hier dan correcte zinsconstructies van te maken. Zo hoort de kleuter niet alleen dat zijn antwoord erkend wordt, het geeft ook de mogelijkheid om woordenschatfouten of zinsconstructies impliciet te verbeteren.
- **Bijvragen**: Ben je niet helemaal zeker of je de boodschap van de kleuter juist begrepen hebt of wil je graag nog meer informatie? Stel (gesloten) bijvragen en probeer er zo achter te komen wat de kleuter precies bedoelt. Toets dit ook even af door jouw interpretatie als vraag te formuleren.
- **Investeer en leer**: Investeer tijd in het aanleren van een luisterhouding bij de kleuters. Een vast ritueel en afspraken voor het voorleesmoment kunnen hierbij helpen.

Bieden van spreekkansen

Naast het stellen van diverse vragen en de gepaste actieve luisterhouding wordt de interactie ook bepaald door de kleuters zelf. Tijdens de verschillende fases van het interactief voorleesmoment wil je natuurlijk zoveel mogelijk inzetten op spreekkansen voor elke kleuter. Als je een verhaal voorleest of bespreekt in een grote kring, kan dit een uitdaging vormen. Enkele tips om hiermee aan de slag te gaan:

- Gebruik eenvoudige werkvormen die alle kleuters aan het denken en/of praten zetten. Je kan bijvoorbeeld het eigen denken van kleuters zichtbaar maken door ze allemaal individueel hun antwoord op een vraag te laten tekenen voordat je klassikaal antwoorden bespreekt of je laat hen eerst per twee antwoorden delen met hun schoudermaatje.
- Werk met een klein kringgesprek. Zorg ervoor dat de andere kleuters zelfstandig kunnen werken in het hoekenwerk en voer vervolgens in de begeleide hoek een kringgesprek met enkele kleuters over het verhaal.

- **Kwaliteit gaat boven kwantiteit.** Elke kleuter één keer aan het woord laten, creëert minder kansen voor diepgaande gesprekken. Zorg er vooral voor dat je de gespreksbeurten verdeelt over verschillende (voorlees)activiteiten zodat elke kleuter kansen krijgt.

Spreekkansen bieden wil nog niet zeggen dat kleuters deze kansen ook benutten. Er is nood aan een veilig klimaat waarin kleuters durven spreken. Het geven van positieve feedback en vertrekken vanuit de input van kleuters zelf kan hierbij helpen. Het is vooral belangrijk dat een kleuter de kans krijgt om zijn verhaal te delen met de groep.

TIP Hebben de kleuters hiervoor enkele woorden nodig uit hun thuistaal, dan kan je hen aanmoedigen om deze toch te gebruiken en vervolgens samen op zoek te gaan naar de betekenis in het Nederlands.

Herhalend voorlezen

Bij een herhalend voorleesmoment ga het verhaal opnieuw voorlezen. Dat kan je gewoon op dezelfde manier doen als de eerste keer, maar je kan het ook eens anders aanpakken. De mogelijkheden zijn eindeloos: dramatiserend voorlezen, een kamishibai gebruiken, vertellen met een verteltafel, met een poppenkast of schimmenspel het verhaal naspelen, een muzisch of bewegingsverhaal, werken met losse prenten, boetsierend vertellen ...

Je kan er dan voor kiezen om het verhaal te onderbreken met enkele doelgerichte werkvormen. Deze werkvormen onderbreken het verhaal en gebruik je dus best niet tijdens een eerste voorleesmoment. Wil je er toch mee aan de slag en vertel je het verhaal maar één keer? Gebruik ze dan aangepast in de **nafase**.

VERHAALVENSTERS

Domein	Nederlands: schrijven, lezen en spreken
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	- Werkblad verhaalvensters voor elke kleuter (zie bijlage) - Tekenmateriaal - Een voorleesverhaal

- Kies een verhaal of een onderdeel van een verhaal dat je al eerder voorlas. Bepaal voor jezelf een cruciale gebeurtenis of moment in dit verhaal.
- Geef elke kleuter het werkblad, maar deel nog geen tekenmateriaal uit.
- Vertel het eerste stuk van het verhaal tot de gekozen gebeurtenis.
- Na dit stukje overloop je samen wat er gebeurd is.
- **TIP** Zorg voor genoeg bedenktijd voor de kleuters. Laat daarna meerdere kleuters aan het woord komen. Op die manier heeft iedereen tijd en inspiratie om tot ideeën te komen.
- Deel het tekenmateriaal uit en laat de kleuters in het eerste venster iets tekenen over het verhaal.

- Ruim het tekenmateriaal terug op en start met het voorlezen van het tweede stuk.
- Herhaal de stappen zoals bij de eerste vensterruit.
- Als beide vensters gevuld zijn, kunnen de kleuters per twee aan de slag. Laat ze om beurt vertellen wat er in hun eerste venster te zien is. Doe vervolgens hetzelfde voor het tweede venster.
- Bespreek klassikaal de twee vensters van enkele kleuters en mogelijke verschillen.

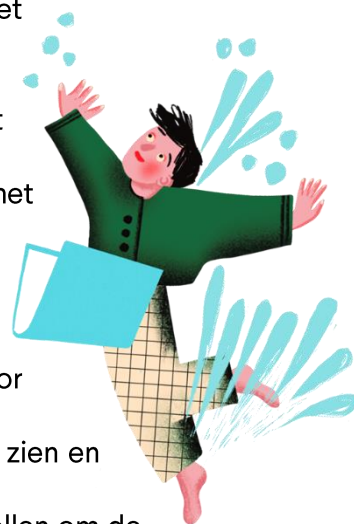
DIFFERENTIATIE: Hoe ouder de kinderen, hoe meer vensters je kan toevoegen⁷.

EMOTIEGRAFIEK

Domein	Nederlands: spreken / Mens en maatschappij: mens
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	- Voorleesboek - (Zelfgemaakte) emotiekaartjes - Een kopie van enkele prenten uit het boek

Voor je deze oefening start, is het belangrijk dat je de tijd neemt om de (basis)emoties te oefenen/herhalen met de kleuters. Overloop samen de emoties en leg linken met hun eigen ervaringen. Hieronder vind je enkele korte oefeningen:

- Voorzie voor elke basisemotie een groot papier. Laat de kleuters in magazines op zoek gaan naar de verschillende emoties. Ze knippen ze uit en plakken ze op het juiste blad.
- Vertel over wanneer jij jou soms zo voelt. Laat de kleuters aanvullen met eigen ervaringen waarin ze zich ook zo voelden.
- Laat kleuters met hun gezicht (of hele lichaam) een bepaalde emotie uitbeelden.
- Geef de kleuters een spiegel en laat hen de emotie uitbeelden voor de spiegel of laat kleuters elkaar spiegelen. Eén kleuter doet een emotie voor en het ander kind spiegelt. Wissel daarna om.
- Fluister een emotie in het oor van een kleuter. Kan het de emotie laten zien en kunnen de andere kinderen de emotie raden?
- Maak een dobbelsteen met de verschillende emoties op. De kleuters rollen om de beurt met de dobbelsteen. Zodra de dobbelsteen stilligt, maken ze met hun gezicht zelf deze emotie.

TIP Meer werkvormen die focussen op het werken rond emotie en empathie én een voorbeeld van uitgewerkte emotiekaartjes vind je terug in de handleiding bij [Jeugdboekenmaand 2019 – Vriendschap](#).

Aan de slag:

- Lees het verhaal voor. Stop bij gebeurtenissen in het verhaal waarop je dieper wil ingaan.
- Toon de gekopieerde prent die past bij de gebeurtenis en herhaal even met de kleuters wat er gebeurd is.

⁷ Een gelijkaardige werkvorm voor oudere kinderen is de [storyweel](#) werkvorm. Deze kan je terugvinden in de handleiding bij [Jeugdboekenmaand 2020 – Wat doet kunst?](#)

- Deze visuele ondersteuning maakt het mogelijk om de diverse gezichtsuitdrukkingen bij de emoties te herkennen.
- Laat de kleuters vertellen welke emotie past bij het gevoel van het personage.
 - Om iedereen actief te laten meedenken kan je de kleuters ook allemaal een setje emotiekaarten geven. Laat hen na het bekijken van de illustratie even nadenken. Op jouw signaal steken ze het kaartje van de emotie die volgens hen klopt in de lucht.
- Ga samen met de kleuters dieper in op waarom deze emotie bij het personage hoort. Laat de kleuters zeker hun eigen ervaringen en gevoelens delen.
 - Hoe voelt het personage zich?
 - Hoe komt het dat het personage zich zo voelt?
 - Wat zal het personage nu doen?
 - Vraag kleuters ook om terug te denken aan een moment waarop zij zich zo voelden. Hoe kwam dat? En wat deden ze toen ze zich zo voelden?
- Na het gesprek hang je het passende emotiekaartje bij de prent op een zichtbare plaats.
- Ga verder met het verhaal en doorloop de verschillende gebeurtenissen/prenten.
- Op het einde heb je een overzicht van de verschillende emoties bij de belangrijke gebeurtenissen in het verhaal.

Deze werkvorm toont mooi dat emoties altijd veranderen. Hierover kan je zeker in gesprek gaan. 'Hoef je altijd gelukkig of blij te zijn? Wat zou er dan gebeuren? Vertel eens ...' Deze werkvorm leent zich goed om daarna verder te filosoferen over thema's zoals geluk.

DIFFERENTIATIE: Je kan verder gaan en meerdere emoties aanbieden.

TIP Je kan voor deze werkvorm ook andersom werken. Leg de verschillende basisemoties (of werk enkel met leuk/niet leuk) op de tafel en laat de kinderen zelf afbeeldingen of gebeurtenissen uit het verhaal bij de passende emotie plaatsen.

IN- EN UITZOOMEN

Domein	Nederlands: spreken / Muzische vorming: beeld
Groeperingsvorm	Met de hele klas / Begeleid groepswerk
Materiaal	- Prentenboek - Enkele details uit het voorleesverhaal

- Kopieer ter voorbereiding enkele prenten uit het verhaal. Knip de verschillende onderdelen – personages, voorwerpen, landschapselementen, ...- uit.
- Lees het verhaal voor. Toon de kleuters kort te prent die bij het voorgelezen stuk hoort.
- Nu is het aan de kleuters. Ze gaan de prent reconstrueren door de onderdelen te zoeken die bij de prent horen. Bij deze oefening kan je dan ook dieper ingaan op de rol die elk element speelt in het verhaal.
- Je kan de kleuters de verschillende elementen laten leggen of je kan gebruiken maken van een whiteboard of krijtbord waarop ze de verschillende elementen in een bepaalde compositie kunnen hangen. Op die manier kunnen ze bijkomende dingen erbij tekenen met een whiteboardstift of krijt.

VIND DE FOUT

Domein	Nederlands: spreken
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	- Voorleestekst - Enkele kaartjes met pictogrammen van aspecten die al dan niet passen bij het verhaal.

- Leg voor het voorlezen enkele kaartjes met picto's op de grond. Deze inhoud kan je afhankelijk van jouw voorleestekst kiezen. Je kan hier inzetten op bepaalde emoties, karaktereigenschappen, gebeurtenissen uit het verhaal, centrale thema's...
- Zorg ervoor dat alle kaartjes passen bij het fragment dat je zal voorlezen behalve één kaartje.

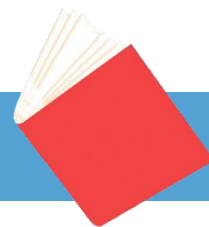
DIFFERENTIATIE: Je kan op voorhand zoveel juiste kaartjes selecteren als je zelf wil.

- Laat de kleuters nadenken over welk kaartje volgens hen niet bij het fragment past.

TIP Bij oudere kleuters kan je iedereen aan het nadenken zetten door alle kaartjes een nummer te geven. De kleuters sluiten hun ogen en steken het aantal vingers in de lucht van het kaartje dat volgens hen niet bij het verhaal hoort. Op die manier kan iedereen nadenken en worden ze niet beïnvloed of geleid door elkaars antwoorden.

- Bespreek met de kleuters het foute kaartje, maar laat hen ook zeker verwoorden waarom de andere kaartjes wel juist zijn.

DIFFERENTIATIE: Je kan de kaartjes van deze werkvorm op verschillende manieren aanpassen. Concrete en besproken situaties of elementen uit het verhaal bieden een houvast, maar je kan geleidelijk aan ook naar meer abstractere elementen zoals emoties, karaktereigenschappen of bredere thema's gaan.

Na het voorlezen is het belangrijk om in gesprek te gaan over het verhaal. Hoewel een focus op de verhaalinhoud zeker waardevol is voor het stimuleren van verhaalbegrip of het verdiepen van een thema, leent deze fase zich ook om te praten over (voor)leeservaringen. Samen in gesprek gaan over het verhaal creëert voor kleuters ook een moment van verbondenheid, een belangrijke component om de autonome motivatie te versterken.

KRINGGESPREK – PRATEN OVER LEESERVARINGEN

Domein	Nederlands: spreken / Mens en maatschappij: mens
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	Eventueel een blaadje met sterren voor elke kleuter

Vaak gaan we meteen praten over de inhoud van het verhaal, maar het is ook verrijkend om met kleuters te praten over het voorleesmoment zelf. Tijdens een kringgesprek ligt de focus op de leeservaring van de kleuters: wat vonden zij van het verhaal?

Om dit gesprek vlot te laten verlopen, hanteer je best dezelfde routine en regels die je ook bij andere kringgesprekken inzet. Zorg ervoor dat alle kleuters kunnen nadenken over het verhaal. Je kan hen enkele korte opdrachtjes geven:

- **De 5-vinger methode:** Laat de kleuters hun ogen sluiten. Vonden ze het verhaal heel leuk, dan steken ze hun hele hand in de lucht. Vonden ze het verhaal niet zo leuk dan steken ze slechts één vinger in de lucht. Op die manier heb je van elke kleuter al een reactie zo kan je gericht doorvragen.
 - o Bij oudere kleuters kan je hen zelf al nuances laten aanbrengen, bijvoorbeeld twee, drie of vier vingers.
- **Sterren kleuren:** Geef elke kleuter een klein blaadje met een aantal sterren. Laat de kleuters eerst voor zichzelf een aantal sterren kleuren: veel sterren als het een leuk verhaal was en weinig sterren als het een minder leuk verhaal was. Daarna kan je ze per duo of in grote groep laten vertellen waarom ze het verhaal leuk of minder leuk vonden.

Nadat de kleuters hun mening geformuleerd hebben, is het vooral belangrijk dat ze hierover verder in gesprek kunnen gaan. Enkele voorbeeldvragen die je kan gebruiken tijdens een gesprek over leeservaringen zijn:

- Wat vind je (niet) leuk? Vertel eens ...
- Heb je zelf al eens zoiets meegemaakt? Wat heb jij toen gedaan? Wat is er toen gebeurd?
- Wat zou jij ook graag een keertje doen?
- Wil je het boek nog een keer zelf 'lezen'?
- Wat ga jij thuis vertellen over dit verhaal?
- Welke prent vind je het mooist? Wat betekent dat voor jou?

Filosoferen

Wat is het?

Tijdens het filosoferen ligt de focus op het stellen van **vragen**. Door te filosoferen met kleuters wil je vragen oproepen, het 'gewone' in vraag durven stellen. Deze vragen zetten aan tot nadenken en reflecteren zonder deze vragen per se te willen beantwoorden.

Een filosofisch gesprek met kleuters kan in de vorm van een kringgesprek, maar ook tijdens bepaalde muzische activiteiten kan je filosofische vragen stellen.

Waarom met kleuters?

Jonge kinderen zitten in **een ontwikkelingsfase** waar ze van nature vaak vragen stellen. Net omdat hun fantasie nog groot is en ze spontaner vragen stellen, kan filosoferen met deze doelgroep zeer waardevol zijn.

Daarnaast stimuleert het filosoferen met kleuters **verschillende vaardigheden** zoals kritisch denken en argumenteren, maar ook gespreksvaardigheden zoals leren luisteren en het onder woorden brengen van hun ideeën. Daarnaast ontstaat bij kleuters naarmate ze ouder worden vaak het idee dat er op elke vraag slechts één juist antwoord is. Door te filosoferen laat je kleuters ervaren dat dit zeker niet altijd het geval is en dat het stellen van vragen zeer waardevol is.

Belangrijke basishouding als leerkracht

Filosoferen kan je over verschillende thema's en afhankelijk van het thema kunnen diverse verhalen een waardevolle insteek zijn. Naast het voorbereiden van dit gesprek en het formuleren van enkele vragen, is het belangrijk om als leerkracht ook een bepaalde basishouding aan te nemen.

Socratische houding

De socratische houding verwijst naar de beroemde filosoof Socrates. Belangrijk bij deze houding is dat je de kleuters ook duidelijk maakt dat er bij filosoferen **geen juiste of foute antwoorden** zijn. Het is veel belangrijker dat ze leren verduidelijk waarom ze iets zeggen of **waarom** ze een bepaalde link zien. Enkele tips om deze houding aan te nemen:

- Beoordeel geen antwoorden op basis van juist en fout, maar **erken de inbreng** van kleuters.
- Durf van de voorbereiding afwijken. Kleuters komen vaak met zeer **verrassende argumenten of denkwijze**. Hierop durven ingaan en vragen hoe andere kleuters erover denken, is op dat moment waardevoller dan terugkeren naar de voorbereiding.
- Vermijd starten met **een eigen mening**.
- **Lok vragen uit** door (visuele) voorbeelden die de bestaande orde bevragen. Het werken met visueel of concreet materiaal is voor kleuters belangrijk.
- Maak het extreem. Probeer **tegenvoorbeelden** te zoeken als het lijkt dat alle kleuters het met elkaar eens zijn. Je kan hiervoor zoeken naar voorbeelden uit hun leefwereld. Wat doen ze dan met...? Het is niet de bedoeling dat jij hun antwoord als fout benoemt maar wel dat je hen met voorbeelden verder aan het denken zet.
- **Vraag door**. Dit is de meest cruciale stap. Probeer jouw kleuters echt te stimuleren om hun redenering achter of argumenten voor een bepaald antwoord te verwoorden. Door gerichte bijvragen te stellen, moedig je hen aan dieper te graven in hun denkproces.

Creëer rituelen

Net omdat filosoferen vaak anders is dan wat kleuters gewoon zijn, is het belangrijk dat kleuters de kans krijgen om te leren wat het is. Leg steeds duidelijk uit wat filosoferen inhoudt en baken deze gesprekken ook af. Je kan hiervoor gebruik maken van [bepaalde rituelen](#) zoals een filosofiehoed, een filosofiedeken of bepaalde kaartjes.

TIP Meer informatie en websites met enkele uitgewerkte voorbeelden vind je achteraan bij de referentielijst. Ook met [de boekentips bij Jeugdboekenmaand 2023](#) kan je zeker filosofisch aan de slag.

BEGIN, MIDDEN, EINDE

Domein	Nederlands: spreken / Muzische vorming: media
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	- Voorleesboek - 3 hoepels en 3 pittenzakkussentjes - Eventueel: gekopieerde prenten uit het verhaal

- Leg drie hoepels op de grond: één voor het begin, één voor het midden en één voor het einde. Je kan eventueel herkenbare symbolen gebruiken voor elke hoepel.

TIP Als je deze werkvorm regelmatig toepast, helpt het de kleuters om steeds dezelfde symbolen te gebruiken.

- Verduidelijk voor de start van het verhaal nogmaals de begrippen begin, midden en einde.
- Lees het verhaal interactief voor. Tijdens het (herhalend) voorlezen kan je aangeven wat het begin, midden en einde zijn door bij de verschillende fases een pittenzakkussentje in de bijhorende hoepel te gooien.
- Na het voorlezen bespreek je het verhaal met de kleuters.
- Wat gebeurde er in het begin? Wat gebeurde er daarna? Hoe eindigde het verhaal?
- Laat de kleuter die een gebeurtenis vertelt steeds plaats nemen in de bijhorende hoepel.

TIP Meer spreekkansen creëren? Verdeel de groep in duo's en geef hen een prent uit het verhaal. Laat hen samen bespreken in welke hoepel ze deze prent zouden plaatsen.

DIFFERENTIATIE: Je kan deze werkvorm moeilijker maken door de indeling begin/midden/einde te vervangen door een tijdslijn. Hierdoor kunnen de kleuters meerdere gebeurtenissen in de juiste volgorde plaatsen.

TIP Een [actievere](#) invulling? Geef elke kleuter een prent uit het verhaal. Laat de kleuters rondlopen in de klas. Als ze iemand tegenkomen, vertellen ze elk om beurt wat er op hun prent staat. Vervolgens denken ze samen na wiens prent eerst komt in het verhaal en welke daarna. Zijn ze klaar met dit te bespreken, dan [wisselen](#) ze van prent en gaan ze op zoek naar een nieuw vriendje.

Deze werkvorm ondersteunt taalzwakkere kleuters. Ze zullen namelijk steeds van een vriendje horen wat er op de prent staat en vervolgens deze prent zelf krijgen en moeten uitleggen aan een nieuw vriendje. Hierdoor kunnen ze de net gehoorde woordenschat meteen zelf produceren. Doordat je deze activiteit meerdere keren herhaalt, is de kans groot dat er verschillende heterogene duo's gevormd worden.

INTERVIEWERS

Domein	Nederlands: spreken en luisteren
Groeperingsvorm	Begeleid groepswerk
Materiaal	- Vraagkaartjes met de w-vragen (zie bijlage) voor de helft van de kleuters van jouw klas - Voorgelezen tekst (dit kan breder gaan dan een verhaal)

- Toon na het voorlezen van een tekst de verschillende vraagkaartjes aan de kleuters en overloop de verschillende W-vragen.
- Verdeel de klas in duo's.
- Geef elk duo een set van vragenkaartjes.
- Eén van de twee kleuters trekt een vraag en toont deze aan de andere kleuter.
- De kleuter probeert te antwoorden op de vraag. De andere kleuter vult eventueel aan.

TIP Je kan aan de kleuter die luistert ook de opdracht geven om het antwoord van zijn vriendje achteraf te herformuleren. Zo oefenen ze op het aandachtig luisteren.

- Herhaal deze stap, maar nu trekt de andere kleuter een vraag.

TIP Deze oefening kan in het begin voor sommige kleuters moeilijk zijn. Oefen daarom eerst klassikaal met deze kaartjes en doe daarna de oefening ook zelf een keer voor met een kleuter. Naarmate deze oefening vaker ingezet wordt, zullen de kleuters hier steeds vaardiger in worden.

DIFFERENTIATIE: Laat de kleuters, na een korte nabespreking, zelf een willekeurige vraag **verzinnen** over het voorgelezen verhaal. Laat ze vervolgens rondlopen in de klas met hun hand omhoog. Als ze iemand tegenkomen met de hand omhoog, mogen ze een high five geven en stellen ze elkaar hun vragen. De kleuters proberen elkaars vragen te beantwoorden en daarna zoeken ze iemand anders.

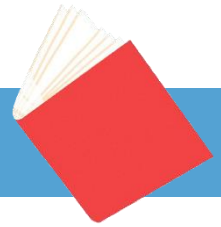
REN JE ROT-HOEKEN

Domein	Nederlands: spreken en luisteren / Mens en maatschappij: mens
Groeperingsvorm	Met de hele klas
Materiaal	- Het voorgelezen verhaal - Grote afbeelding van de hoofdpersonages uit het verhaal

Het is belangrijk dat je een open ruimte, speelplaats of turnzaal hebt waar kleuters vrij kunnen lopen. Zorg voor een voorleesverhaal waarin verschillende hoofdpersonages aan bod komen. Hang een afbeelding van de verschillende personages op in verschillende hoeken van de ruimte.

- Verzamel de kleuters in het midden van de ruimte en lees een zin voor uit het verhaal.
- Laat de kleuters vervolgens, na jouw aftellen, naar de hoek lopen met het personage dat bij deze zin hoort.
- Bespreek samen waarom deze zin bij het personage hoort.

DIFFERENTIATIE: Je kan deze activiteit makkelijker maken door meer context of een gebeurtenis te geven in plaats van letterlijk één zin voor te lezen. Oudere kleuters kan je ook uitdagen door te werken met bepaalde gevoelens of gedachten die de personages niet letterlijk uitspreken, maar die wel bij hen passen. Dit inlevingsvermogen is voor kleuters zeker niet vanzelfsprekend, maar boeken en verhalen bieden een mooi startpunt om hier dieper op in te gaan.

Vaak voorlezen met aandacht voor de verschillende fases en kenmerken is de eerste prioriteit. Natuurlijk is het fijn om soms (uitgebreide) creatieve en actieve verwerkingsactiviteiten in te zetten. Deze werkvormen vormen de uitgelezen kans om domeinoverschrijdend te werken. Bovendien creëren deze activiteiten een andere context om over het verhaal en bijhorende thema's en woordenschat te praten. Gebruik deze momenten om kleuters te laten vertellen over het verhaal en hun ervaringen op een informelere manier. Dit kan zowel tegen jou als onderling tegen elkaar. Onderzoek toont namelijk aan dat de kind-kind interactie soms nog sterker is voor de taalontwikkelingen dan de kind-leraar interactie.

Het aanbod creatieve en actieve verwerkingsvormen is erg omvangrijk. In deze categorie vind je enerzijds een korte lijst met enkele mogelijke activiteiten en een specifieke verwerking voor het gebruik van boeken in alle hoeken.

Creatieve en actieve werkvormen

De concrete invulling van deze creatieve en actieve werkvormen is afhankelijk van het gekozen boek, maar de focus is steeds het verder verwerken van het verhaal of de tekst.

Bewegingsparcours⁸

Een verhaal of gedicht waar voldoende actie in zit, vormt de perfecte basis voor een bewegingsparcours. Bedenk op voorhand welke bewegingen en mogelijke attributen je nodig hebt en waar je dit parcours wil opzetten. Dit kan in de turnzaal of op de speelplaats maar je kan ook eens nagaan of je jouw bewegingsverhaal op een passende locatie kan uitvoeren: in het bos, het park, de refter...

TIP Inleving is cruciaal. Kinderen hebben een grote fantasie maar kunnen soms een eerste aanzet gebruiken. Dit kan door prenten van het verhaal te gebruiken tijdens jouw parcours, door als leerkracht zelf mee te doen of kleuters die hier sterk in zijn, het voortouw te laten nemen.

Schimmenspel

Voorzie een lichtbron en een wit laken en je kan al starten met een schimmenspel. Je kan natuurlijk werken met uitgewerkte figuurtjes en attributen die je vooraf verzamelde of maakte, maar je kan de kleuters ook zelf de personages laten maken, bijv. met klei, papier of vingerpopjes. Geef hen eerst de ruimte om te experimenteren en focus daarna op het naspelen of uitbreiden van het verhaal.

Stoepkrijt tekening

Laat de kleuters enkele onderdelen van het verhaal met stoepkrijt tekenen op de speelplaats.

TIP Naast de variatie en afwisseling van de tekenwijze zorgt deze manier van tekenen er ook voor dat kinderen tijdens de speeltijd terug kunnen gaan kijken naar hun

⁸ Als bijlage vind je een voorbeeld van een uitgewerkt bewegingsparcours.

tekeningen. Het kan extra **informele spreekkansen** creëren. Zo kunnen kleuters tijdens de speeltijd aan andere klasgenootjes hun tekening en bijhorende verhaal verduidelijken of zelfs aan andere kleuters die het verhaal niet gehoord hebben.

Illustratiestijl

Met deze activiteit kan je beginnen bij de start van het schooljaar om er vervolgens tijdens verschillende voorleesmomenten op terug te komen.

- Zoek prentenboeken met een verschillende illustratiestijl. Verzamel objecten die deze stijlen representeren. Denk hierbij aan een fototoestel, houtskool, wasco's, aquarelverf, een potlood of druktechnieken.
- Voorzie bij de start van het jaar een algemeen verkenmoment van de verschillende objecten. Laat de kleuters experimenteren met de verschillende materialen.
- Vervolgens kan je na het interactief voorlezen van een prentenboek teruggrijpen naar deze technieken. Laat de kinderen eerst samen nadenken welke illustratiestijl past bij de tekeningen in het boek: laat hen hiervoor zelf vergelijken en uit testen.
- Na het bespreken van de stijl maken de kleuters met bijhorende materialen een tekening over het verhaal.

DIFFERENTIATIE: Je kan de kleuters vrij laten tekenen of een gestructureerde opdracht geven: een bepaalde scene, het hoofdpersonage, een ander einde, de oplossing die zij zouden voorstellen, een nieuwe cover of hun gevoelens bij het verhaal.

TIP Als je doorheen het schooljaar aandacht hebt voor het divers selecteren van prentenboeken op basis van hun illustraties, creëer je een mooie rode draad die je verder kan doortrekken en uitdiepen over de volgende jaren heen.

Het uitnodigen van een illustrator in de klas die een bepaalde techniek komt tonen of met een workshop de kleuters aan het werk zet, is een gegarandeerd succes. Via www.auteurslezingen.be kan je met de steun van Literatuur Vlaanderen een auteur of illustrator uitnodigen in jouw school.

Voelverhaal⁹

Je kan voor deze activiteit een kort verhaal, gedicht of misschien wel een recept uit een kookboek gebruiken. Zet de kleuters in duo's en laat ze plaatsnemen achter elkaar. De achterste kleuter begint met het 'uitvoeren' van het verhaal op de rug van de voorste kleuter. Als leerkracht doe jij mee. Om het overzichtelijk te houden, neem je best één kleuter bij jou op wiens rug je de oefening voor doet. Je vertelt het verhaal en bij bepaalde gebeurtenissen voer je passende bewegingen uit op de rug van de kleuter. De andere kleuters doen dit rustig mee na. Vervolgens wisselen de kleuters ook van rol.

TIP Het is belangrijk om goede afspraken te maken voordat je start met deze werkvorm. Je kan deze werkvorm meermaals herhalen met andere verhalen zodat de kleuters hieraan kunnen wennen.

⁹ Een voorbeeld van [een voelverhaal](#) vind je als bijlage.

Boekenzoektocht¹⁰

Plaats enkele boeken verspreid over de school. Geef de kleuters een kaart mee waarop alle boeken staan en laat hen op zoek gaan naar deze verhalen. Extra leuk is als je van deze activiteit een klasoverschrijdende activiteit kan maken. Overleg met een collega uit de derde graad of vraag aan de ouders of ze graag meedoen. Zorg dan dat je bij elk boek een eenvoudige vraag voorziet: over de kaft, een illustratie in het verhaal of een korte opdracht gerelateerd aan het thema. De oudere leerlingen of ouders kunnen deze vraag dan voorlezen aan de kleuter en zo de opdracht uitvoeren.

TIP Grotere projecten kan je ook eens proberen uitwerken als [klasoverschrijdende activiteit](#). Zo kan je samen met jouw kleuters een boek maken, maar je kan ook oudere leerlingen hierbij betrekken. Zo kunnen bijvoorbeeld de oudere leerlingen een verhaal bedenken of schrijven bij de ontworpen tekeningen van de kleuters. Deze klasoverschrijdende activiteiten vormen een mooie ingang om schoolbreed in te zetten op boeken en verhalen.

LEESTIP Wil je [ouders](#) graag nog meer betrekken bij het voorlezen? Tips en inspiratie vind je in het artikel '[Ouders betrekken bij voorlezen op school](#)'.

Muzikaal verhaal

Laat de kleuters na het verhaal of tijdens het (herhalend) voorlezen experimenteren met geluiden. Het is de bedoeling dat ze geluiden gaan nabootsen die bij een gebeurtenis in het verhaal passen. Je kan hiervoor werken met muziekinstrumentjes maar ook met geluiden die ze zelf kunnen maken. Start voor het verhaal met de bewustwording van geluid. Maak het helemaal stil, wat horen jullie? Doe bepaalde geluiden na en vraag waar de kleuters aan denken als ze de geluiden horen.

Lees het verhaal voor of ga in op bepaalde gebeurtenissen in het verhaal. Samen denken jullie na over welk geluid zou passen bij een bepaalde gebeurtenis. Geef kleuters de ruimte om te experimenteren, maar voorzie ook momenten om samen in gesprek te gaan en na te denken over waarom een bepaald geluid past.

TIP Wil je hier graag nog verder mee gaan? Maak [een hoorspel](#) samen met jouw kleuters. Ook hier kan je klasoverschrijdend werken: laat enkele oudere leerlingen de tekst dramatisch inspreken en maak jouw kleuters verantwoordelijk voor het passende geluid.

Tableau vivant

De mogelijkheden van een tableau vivant zijn eindeloos. Je kan de kleuters zelf enkele stilstaande scènes laten uitbeelden wanneer jijzelf of een oudere leerling of ouder het verhaal vertelt. Je kan ook aan een klein groepje oudere kleuters vragen om een bepaalde prent uit het verhaal na te bootsen en de andere kleuters laten raden over welk tafereel het gaat.

Je kan de kleuters ook uitdagen door te vertrekken vanuit hun eigen fantasie. Lees dan een prentenboek of gedicht voor zonder de illustraties te tonen. Vraag aan (een groep) kleuters wat ze net gehoord hebben. Hoe zouden ze dit uitbeelden? Welke materialen hebben ze nodig? Ga hierover samen in gesprek en laat de kleuters een stilstaande situatie vormen. Vergelijk achteraf dan met de illustratie in het boek.

¹⁰ Als bijlage vind je een uitgewerkt voorbeeld van [een boekenzoektocht](#).

TIP Laat je kleuters enkele scènes uit het boek illustreren? Neem dan foto's van de verschillende scènes. Zo kan je achteraf een nieuw 'boek' maken: plak de foto's bij de bijhorende tekst en stuur dit nieuw verhaal door naar de ouders of hang het op in de gang.

Kamishibai

Om een verhaal (herhalend) voor te lezen, kan je gebruik maken van een kamishibai. Bij deze Japanse vertelvorm maak je gebruik van grote prenten die je in een klein theatertje schuift. Op die manier kunnen de kleuters visueel het verhaal volgen terwijl jij het verhaal voorleest. Je kan de kamishibai gebruiken bij het (herhalend) voorlezen, maar je kan de kleuters ook zelf aan het werk zetten. Laat hen de prenten maken voor de kamishibai of laat hen voor elkaar het verhaal navertellen aan de hand van een kamishibai.

TIP Ook als kleuters zelf een verhaal verzinnen of een gebeurtenis uit hun weekend willen navertellen, kan je hen vragen om dit op voorhand op een leeg papier ter grote van de kamishibai te tekenen, eventueel samen met de ouders thuis. Daarna kan de kleuter in de klas met de kamishibai zelf zijn verhaal vertellen.

Boeken in alle hoeken

Hoekenwerk vormt een belangrijk onderdeel van de klaswerking in de kleuterklas. Werken met boeken en verhalen kan ook hier een plaats krijgen. In dit onderdeel vind je enkele tips en werkvormen om met boeken aan de slag te gaan in de boekenhoek maar ook in de andere hoeken.

De boekenhoek

Een boekenhoek moet, net zoals de andere hoeken in de klas, kleuters uitnodigen en aanspreken. Een knusse leesplek is slechts één van de zes bouwstenen van een kwalitatieve leesomgeving.

1. Een gevarieerd en aantrekkelijk boekenaanbod
2. Toegankelijke, zichtbare leesplekken
3. Tijd en aandacht voor leesmotivatie en leesplezier
4. Betrokkenheid van kleuters en ouders
5. Samenwerkingen met partners zoals de openbare bibliotheek en boekhandel
6. Uitwerking van een structureel leesbeleid

LEESTIP Lees meer over de bouwstenen van de kwalitatieve leesomgeving in de handleiding bij Jeugdboekenmaand 2021 – Lezen is een feest.

De boekenhoek is een hoek net zoals alle andere: **daar moet dus iets te doen zijn!** Om de kleuters te betrekken, kan je ook in deze hoek gerichte activiteiten aanbieden. Je kan ervoor kiezen om een aantal keer per week de boekenhoek als begeleide hoek aan te bieden. Je leest dan interactief een verhaal voor aan een kleinere groep kleuters terwijl de andere kleuters zelfstandig bezig zijn. Je kan kleuters ook de opdracht geven om een (gekend) verhaal 'voor te lezen' aan een vriendje of een knuffeldier. Daarnaast kan je ook aan de slag met **enkele werkvormen** die de kleuters zelfstandig kunnen uitvoeren.

AFBEELDINGENZOEKTOCHT

Domein	Nederlands: lezen / Muzische vorming: beeld
Groeperingsvorm	Individuele opdracht
Materiaal	- Zoekkaarten met details van afbeeldingen uit verschillende boeken (een voorbeeld: zie bijlage) - Boeken uit de boekenhoek (waaruit de afbeeldingen komen) - Kleurmateriaal

- Maak zwart-wit zoekkaarten met daarop verschillende details van prenten uit een (voorgelezen) boek uit de boekenhoek. Dit kunnen details zijn van de hoofdpersonages, delen van een landschap, voorwerpen of afbeeldingen uit een informatief boek.
 - o Zorg ervoor dat je geen details gebruikt die onmiddellijk geassocieerd worden met een bepaalde kleur. Op die manier moedig je de kleuters aan om in de boeken te bladeren en gericht de afbeeldingen te bekijken.
- Leg de zoekkaart bij het juiste boek in de boekenhoek.
- Laat de kleuter zelf de verschillende details opzoeken in het boek.
- De kleuter kleurt het gevonden detail in volgens de kleuren die in de afbeelding naar voren komen.

DIFFERENTIATIE: Je kan deze zoekkaarten maken per boek of voor meerdere boeken.

TIP Kleed de boekenhoek verder aan met (afbeeldingen van) [vergroetglazen](#). Deze voorwerpen prikkelen de zoektocht van de jonge kinderen en maken meteen duidelijk dat 'details' kleinere elementen zijn die niet altijd opvallen op een grote tekening.

IK ZOEK ...

Domein	Nederlands: spreken en lezen
Groeperingsvorm	Groepswork
Materiaal	- Tekst met afbeeldingen - Zoekkaart waarop alle afbeeldingen staan die in de tekst aan bod komen.

Deze werkvorm kan je per twee (of in een kleine groep) uitvoeren. Als je meerdere zoekkaarten maakt en de tekst met afbeeldingen kopieert, dan kan je deze activiteit ook met meerderere kleuters tegelijkertijd uitvoeren.

- Laat één kleuter de afbeeldingen in de tekst bekijken. Je kan ze hiervoor de eigenlijke tekst geven of een kopie van een tekst of enkel de afbeeldingen die in de tekst aanwezig zijn.

TIP Je kan deze werkvorm uitvoeren met elke tekstsoort die afbeeldingen bevat.

- De andere kleuter krijgt een zoekkaart waar in het klein alle afbeeldingen uit de tekst op staan.
- De kleuter met de tekst kiest zelf één afbeelding en vertelt hierover.
 - o *Wie of wat staat er op?*
 - o *Wat gebeurt er?*
 - o *Welke kleuren zie je allemaal?*
 - o ...
- De andere kleuter zoekt op de zoekkaart naar de afbeelding die past bij de omschrijving.
- Laat de kleuters wisselen van functie.

DIFFERENTIATIE: Je kan de kleuters ook extra uitdagen en focussen op de andere zintuigen om de prent te beschrijven¹¹. *Wat zou jij horen als je zelf daar op die plaats zou zijn? Wat zou je kunnen voelen? Hoe zou dat voelen? Wat zou je daar kunnen ruiken? ...*

PUZZELKAFT

Domein	Nederlands: lezen en taalbeschouwing / Lichamelijke opvoeding
Groeperingsvorm	Individuele opdracht / Begeleid groepswerk
Materiaal	- Verschillende boeken - Puzzelstukken van de verschillende onderdelen van de kft van enkele boeken (een voorbeeld: zie bijlage) - Document lege kft (een voorbeeld: zie bijlage)

Je kan de kleuters deze oefening individueel laten uitvoeren, maar om dieper in te gaan op de onderdelen van de kft kan een begeleide hoek hier heel waardevol zijn.

- Kopieer de covers van enkele boeken.
- Knip de verschillende onderdelen van de covers uit: de titel, de schrijver, illustrator en de onderdelen van de illustratie op de cover.
- Geef de kleuters de verschillende onderdelen, het bijhorende boek en de lege kften.
- Laat ze nu de verschillende onderdelen op de juiste plaats op de lege kft leggen. Ze kijken hiervoor naar de boeken.
- Bespreek dan samen met de kleuters telkens de verschillende onderdelen. Op die manier kan je dieper ingaan op de verschillende eigenschappen van een boek en het herkennen van lettertekens op de kft.

TIP

Je kan deze opdracht ook uitbreiden en verschillende illustraties uit boeken verzamelen. Laat kleuters zelf aangeven welke illustraties volgens hen bij welk boek horen. Je kan hier dieper ingaan op de rol van de kft. Wat vertelt de kft over een boek?

¹¹ De volledige uitwerking van deze werkvorm en de aandacht voor beeldgeletterdheid vind je terug in de handleiding bij [Jeugdboekenmaand 2020- Wat doet kunst?](#)

IK NOMINEER

Domein	Nederlands: lezen
Groeperingsvorm	Individuele opdracht
Materiaal	- Verschillende boeken uit de boekenhoek - Wasknijpers met de naam en het symbool op van alle kleuters

Vorbereiding

- Selecteer op voorhand enkele boeken uit de boekenhoek die je graag zou voorlezen voor de hele groep.
- Kopieer de kaften van deze boeken en hang ze op in de boekenhoek.
- Vertel aan de kleuters dat zij zelf het boek mogen kiezen dat aan het einde van de dag/week voorgelezen zal worden.
- Stel de selectie boeken voor aan de kleuters.

TIP

Je kan enkele boeken selecteren die je al besprak tijdens één van de werkvormen rond boekenpromotie.

- Laat de kleuters doorheen een afgebakende periode allemaal in de boekenhoek komen en bladeren doorheen de selectie boeken.
- Alle kleuters mogen een stem uitbrengen door hun wasknijper te hangen aan de kft van het boek dat ze graag willen horen.
- Op het einde van de week kan jij zien welk boek het populairst is en dit boek voorlezen.

Kleuters beslissen zelf welk verhaal er voorlezen wordt. Door hen die **autonomie** te geven, motiveer je hen extra om in de boeken(hoek) te neuzen!

GEFLITST

Domein	Muzische vorming: beeld en media / Nederlands: lezen
Groeperingsvorm	Individuele opdracht / (Begeleid) groepswork
Materiaal	- Verschillende boeken - Kaartjes met elementen uit jouw thema - Eventueel: een fototoestel / tablet / ...

- Deze werkvorm kan je inkleden naar gelang het thema waar je op dat moment mee bezig bent. Zorg ervoor dat er verschillende soorten boeken over het thema aanwezig zijn in de boekenhoek. Maak kaartjes met daarop enkele centrale elementen uit het thema (bijv. thema vogels en je maakt kaartjes van een roodborstje, een eend, een mus...).
- Leg de kaartjes in de boekenhoek samen met een apparaat waarmee de kleuters een foto kunnen maken.
- Laat de kleuters in de verschillende boeken op zoek gaan naar de afbeelding die op hun kaartje staat.
- Hebben ze er één gevonden? Laat ze hier dan een foto van maken.
- Moedig hen aan om zoveel mogelijk voorbeelden te vinden van één kaartje in de verschillende boeken. Op die manier leren kleuters dat er verschillende

voorstellingswijzen zijn. Dit hangt natuurlijk ook samen met het soort boek: een roodborstje in een prentenboek ziet er anders uit dan in een aanwijsboek of een informatief boek.

- Verzamel de verschillende foto's achteraf en bespreek ze samen met de kleuters. Je kan de foto's eventueel aanvullen met enkele observaties van de kleuters die ze zelf kunnen fotograferen.

TIP

Werken de kleuters voor de eerste keer zelfstandig met een mediatoestel? Neem dan zeker de tijd om bepaalde afspraken te maken en eerst een keer samen te oefenen.

IN DE JUISTE VOLGORDE

Domein	Nederlands: lezen / Muzische vorming: media
Groeperingsvorm	Individuele opdracht
Materiaal	- Verkleinde prenten van het verhaal - Magneetjes, wasknijpers, lijm ...

Scan op voorhand de prenten van enkele verhalen in. Verklein en print de prenten. Leg deze prenten in de boekenhoek.

- Laat de kleuters de prenten in de hoek bekijken. Welke prent komt eerst? Welke daarna?
- De kleuters leggen de prenten in de juiste volgorde.

TIP

Om variatie in deze oefening te steken, kan je het leggen van de prenten ook op verschillende manieren laten gebeuren. Je kan er magneetjes achter plakken en zo op een krijtbord laten hangen, je kan de kleuters ze met een wasspeld aan een touw laten hangen, je kan met velcro een lijn maken in jouw boekenhoek en de prenten op die lijn hangen.

- Laat de kleuters nadien zelf de volgorde controleren: ze nemen het betreffende boek erbij en kijken of de volgorde van de prenten klopt.

DIFFERENTIATIE: Je kan deze werkvorm gebruiken om een verteld verhaal te verwerken, maar je kan deze werkvorm ook als een preteaching moment inzetten. Zorg er dan voor dat je deze hoek begeleidt en ga in gesprek over de voorspellingen of ideeën die kleuters hebben over de prenten en de volgorde.

TIP

Waarom niet eens tijd maken voor **de hele klas als boekenhoek**? Laat de kleuters zelf een boek kiezen én een plaats waar ze dit boek willen bekijken. Doe zelf ook mee! Je kan dit ook iets gerichter laten verlopen door de kleuters een persoonlijke bingokaart te geven met enkele **leesplekken** op: onder een stoel, onder het deken of al liggend. Voorzie vaste momentjes waarop de kleuters aan hun bingokaart kunnen werken.

Andere hoeken

Je kan ook met boeken aan de slag in de andere hoeken. Dit kan op verschillende manieren. Je kan vanuit [één centraal verhaal of boek](#) vertrekken en de andere hoeken op basis van dit verhaal verder inkleden. Zo kunnen de kleuters het verhaal op verschillende manieren verder verwerken in elke hoek. De invulling wordt dan bepaald door het verhaal.

Algemener kan je ook aan de slag met verschillende teksten of boeken in verschillende hoeken. Hieronder vind je enkele activiteiten die je met elk boek kan uitvoeren in [de verschillende hoeken](#).

De winkel

Tover het winkeltje om tot een echte boekenwinkel. Laat de kleuters deze winkel zelf mee inrichten. Misschien is een bezoek aan een boekenwinkel in de buurt wel mogelijk? Je kan voor de inrichting ook gebruik maken van de werkvorm [sorteren en groeperen](#).

Geef de kleuters een gerichtere opdracht door te werken met [boekenlijstjes](#). Op deze lijstjes staan pictogrammen van verschillende soorten boeken die ze moeten kopen in de winkel. De kleuters gaan op zoek naar boeken die volgens hen passen bij de pictogrammen op hun kaartje en kopen dit in de winkel.

De zandbak/tekenhoek

Leg een dun laagje zand op één of meerdere lichtbakken of gewone dienbladen. Zet een audioboek op van een gekend/gehoord verhaal en plaats de geluidsinstallatie aan de zandbak. Laat de kleuters [tekenen](#) in het zand wat ze horen. Ze maken het zand terug 'proper' om een nieuwe gebeurtenis uit het verhaal te tekenen.

Geen zandbak in de klas of geen mogelijkheid om bakjes te vullen met zand? Je kan deze activiteit ook doen met kleine whiteboards of op het krijtbord/digibord.

TIP Zorg ervoor dat je het geluid luidop kan afspelen zonder andere kinderen te storen.

Mediahoek

In de mediahoek kan je werken met (interactieve) [digitale prentenboeken en online voorleesverhalen](#). Er zijn verschillende (betalende) websites die deze aanbieden, maar je vind ook heel wat gratis voorbeelden bijv. op [het Jeugdboekenmaand Youtube-kanaal](#) of de verhalen van [De Voorleesclub op VRT MAX](#). Daarnaast kan je ook (samen met enkele leerkrachten) een digitale boekenhoek uitbouwen. Je kan hiervoor de hulp van [oudere leerlingen](#) inschakelen: voor hen kan het een goede oefening zijn in het voorlezen. Het opgenomen materiaal is duurzaam en kan jaarlijks hergebruikt en uitgebreid worden. Natuurlijk zijn deze digitale prentenboeken een extra en geen vervanging van de gezamenlijke (interactieve) voorleesmomenten.

Je kan de digitale prentenboeken ook verwerken in [een QR-code](#). Gebruik in de code ook de kaft van het boek. Zo kunnen kleuters zelfstandig aan de slag. Plastificeer de codes en hang ze in de mediahoek of in de boekenhoek. Kleuters kunnen dan naar het voorgelezen verhaal luisteren en eventueel tegelijkertijd zelf door het boek bladeren.

TIP Heb je een breed anderstalig publiek op school? Je kan ook vragen aan enkele oudere leerlingen om een verhaal voor te lezen in hun thuistaal. Je kan het verhaal dan voorlezen

in het Nederlands en de kleuters achteraf of voorafgaand het verhaal ook in hun eigen taal laten ervaren. Leg dan zeker linken tussen de beide voorleesmomenten.

In de begeleide mediahoek kan je ook aan de slag met een verwerkingsopdracht van een voorgelezen verhaal. Installeer voor de start de app [My Talking Pet](#) op de verschillende tablets. Laat de kleuters eerst zelf het (hoofd)personage uit een voorgelezen verhaal tekenen. Open de applicatie op de tablet en neem een foto van de tekening. Teken een lijn ter hoogte van de mond van het hoofdpersonage. De kleuter kan nu een boodschap opnemen. Geef de kleuters even tijd om na te denken wat ze weten over het personage. Ga hierover in gesprek. Laat hen vervolgens zelf iets inspreken en neem dit op met de app.

TIP Als alle kleuters de hoek doorlopen hebben, kan je samen de resultaten bekijken. Je kan de resultaten van de kleuters zeker delen met de ouders. Hierdoor raken ze meer betrokken bij de klaswerking én vooral bij de aandacht voor boeken in de klas.

TIP Je kan deze werkvorm best uitvoeren met een kleine groep terwijl de andere kleuters zelfstandig bezig zijn in de hoeken. Op die manier kan je de kleuters voldoende ondersteunen.

Rekenhoek

In sommige prentenboeken zijn er gebeurtenissen waarin wiskundige begrippen terugkomen: tellen, vormen, hoeveelheden, verhoudingen... In eerste instantie kan je deze dingen aanhalen tijdens een interactief voorleesmoment. Ga verder dan het tellen en laat de kleuters ook rekentaal gebruiken zoals komen erbij, gaan weg en evenveel. Daarnaast kan je ook inzetten op een initiatie van ruimtelijk inzicht. Je kan hiervoor de werkvorm [in- en uitzoomen](#) gebruiken. Laat de kleuters aan elkaar dan ook verwoorden waar de verschillende elementen staan.

Naast het voorleesmoment kan je in de rekenhoek kleuters ook aan het werk zetten. Je kan een bepaald element op een kaartje zetten en vragen hoeveel keer het op een bepaalde prent of in het boek te zien is. Extra hulpmiddeltjes zoals een telraam of een hulpblaadje kunnen hierbij ondersteunen.

Je kan in deze hoek ook werken met de eigenschappen van boeken. De werkvorm [sorteren en groeperen](#) zet in op de vaardigheid van het classificeren. Daarnaast kan je de kleuters de boeken ook laten seriëren op basis van één eigenschap (zoals dikte of grootte). Sommige verhalen lenen zich ook om te seriëren met elementen die aan bod komen in het verhaal zelf. Je kan ook de vorm van verschillende boeken overtekenen en de kleuters het juiste boek bij de juiste vorm laten zoeken.

TIP In [de boekentips van Jeugdboekenmaand 2018 - wetenschap en techniek](#) vind je verschillende boeken waarin wiskundige begrippen terugkomen zoals [Een minuut](#) en [Tangramkat](#).

Puzzelhoek

Maak een kopie van de kapt van het boek, knip deze in stukjes en laat kleuters de puzzel zelfstandig maken. Deze werkvorm is ook terug te vinden in de educatieve handleiding bij [Jeugdboekenmaand 2022 - Helden en Schurken](#).

Taalhoek

In de taalhoek kan je inzetten op de woordenschat die je aanbracht in het verhaal. Dit kan op verschillende manieren: eenvoudige spelletjes zoals domino, memory, kwartet of ganzenbord kan je aanpassen met jouw woordenschat en inkleden op basis van het verhaal. Je kan dieper inzoomen op het herkennen van een bepaalde letter of voorwerpen zoeken die rijmen naar aanleiding van een prentenboek op rijm.

Je kan de kleuters ook een verhaal laten beluisteren en hen **een bingokaart** geven met enkele prenten van woorden die in het verhaal aan bod komen. Horen zij een woord dat op de afbeelding staat, dan mogen ze het doorstrepen. Laat een groepje kleuters samen luisteren. In groep kunnen de kleuters elkaar ook helpen en ondersteunen als ze bepaalde woorden horend bij de prent op de bingokaart niet kennen. Wie heeft er als eerste een bingo?

Natuurlijk zijn er nog veel meer hoeken die je kan bedenken en invullen op basis van jouw verhaal. Ga vooral op zoek naar de mogelijkheden die elke tekst heeft.

TOT SLOT

Deze handleiding bevat een heleboel werkvormen die [het leesplezier aanwakkeren](#) en [de intrinsieke leesmotivatie stimuleren](#). Misschien kende je al enkele werkvormen, maar geeft deze handleiding je een duwtje in de rug om ze ook effectief uit te proberen. Of om eens iets anders uit te proberen. Natuurlijk kan je leesplezier nog op veel andere manieren aanwakkeren en zijn er nog honderden werkvormen denkbaar. Het centrale aandachtspunt van deze handleiding blijft echter wel: [heb blijvend aandacht voor boeken en verhalen in de klas en lees voor](#).

Hopelijk zet deze handleiding je op weg om niet alleen tijdens Jeugdboekenmaand, maar het hele jaar door, te werken met boeken in de klas. Bekijk daarom zeker ook de andere educatieve handleidingen op [de website van Jeugdboekenmaand](#).

Informatie over (interactief) voorlezen en het belang van een vroege start

De studies die meer achtergrond bieden over het onderzoek waarop de werkvormen gebaseerd zijn, werden met een asterisk () aangeduid.*

*Anderson, L. W., & Sosniak, L. A. (1994). *Bloom's taxonomy : a forty-year retrospective*. University of Chicago press.

Barnes, E.M., Dickinson, D.K., & Grifenhagen, J.F. (2017). The role of teachers' comments during book reading in children's vocabulary growth, *The Journal of Educational Research*, 110(5), 515-527. <https://doi.org/10.1080/00220671.2015.1134422>

*Birbili, M. (2006). Mapping Knowledge: Concept Maps in Early Childhood Education. *Early childhood research and practice*, 8(2). www.researchgate.net/publication/26444585

Blewitt, P., Rump, K.M., Shealy, S.E., & Cook, S.A. (2009). Shared Book Reading: When and How Question Affect Young Children's Word Learning. *Journal of Educational Psychology*, 101(2), 294-304. <https://doi.org/10.1037/a0013844>

*Broekhof, K. (2017). Samen doordenken met kinderen. Wat maakt VVE effectief? *Het jonge kind*, 44 (6). www.sardes.nl/pathtoimg.php?id=1745

Clark, C.R., & Rumbold, K. (2006). *Reading for Pleasure: A Research Overview*. National Literacy Trust. <https://eric.ed.gov/?id=ED496343>

*De Naeghel, J., Van Keer, H., & Vansteenkiste M. (2019). Van leesmotivatie naar leesgoesting in het lager onderwijs. In E. Segers & R. van Steensel (Reds.), *Lekker lezen. Over het belang van leesmotivatie* (pp. 95-110). Eburon.

Doyle, B.G., & Bramwell, W. (2006). Promoting emergent literacy and social-emotional learning through dialogic reading. *The Reading Teacher*, 59(6), 554-564. <https://doi.org/10.1598/RT.59.6.5>

Dickinson, D. K., Nesbitt, K. T., Collins, M. F., Hadley, E. B., Newman, K., Rivera, B. L., ... & Hirsh-Pasek, K. (2019). Teaching for breadth and depth of vocabulary knowledge: Learning from explicit and implicit instruction and the storybook texts. *Early Childhood Research Quarterly*, 47, 341-356. www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S088520061830142X

Duursma E, Augustyn M, & Zuckerman B. (2008). Reading aloud to children: the evidence. *Archives of Disease in Childhood*, 93(7), 554-557. <https://doi.org/10.1136/adc.2006.106336>

Flack, Z. M., Field, A. P., & Horst, J. S. (2018). The effects of shared storybook reading on word learning: A meta-analysis. *Developmental Psychology*, 54(7), 1334. <https://doi.org/10.1037/dev0000512>

*Folsom, J.S. (2017) Dialogic Reading: Having a Conversation about Books. *Iowa Reading Research Center*. <https://iowareadingresearch.org/blog/dialogic-reading-having-a-conversation-about-books>

- Hindman, A.H., Connor, C.M., Jewkes, A.M., & Morrison, F.J. (2008). Untangling the effects of shared book reading: Multiple factors and their association with preschool literacy outcomes. *Early Childhood Research Quarterly*, 23(3), 330-350. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2008.01.005>
- Hutton, J., Horowitz-Kraus, T., Mendelsohn, A., DeWitt, T., & Holland, S. (2015). Home Reading Environment and Brain Activation in Preschool Children Listening to Stories. *Pediatrics*, 136 (3): 466- 478. <https://doi.org/10.1542/peds.2015-0359>
- Iedereen Leest. (2018, 25 juli). *De vele voordelen van voorlezen*. www.iedereenleest.be/over-lezen/de-vele-voordelen-van-voorlezen
- Iedereen Leest. (2020, 10 juli). Hoe bevorder je intrinsieke leesmotivatie? www.iedereenleest.be/over-lezen/onderzoek/hoe-bevorder-je-intrinsieke-leesmotivatie
- Iedereen Leest. (2020, 22 mei). *Lezen is goed voor ons welzijn*. www.iedereenleest.be/over-lezen/onderzoek/lezen-goed-voor-ons-welzijn
- Iedereen Leest. (2020, 18 juli). Zes bouwstenen van een kwalitatieve leesomgeving. www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/zes-bouwstenen-van-een-kwalitatieve-leesomgeving
- Jansman, M. (2015). Kinderen vertellen zelf het verhaal. Interactief voorlezen. *HJK*, 42(6), 28-31. <http://kpz.nl/wp-content/uploads/2018/03/HJK-artikel-Mirthe-Jansman-februari-2015.pdf>
- *Jaspaert, K., & Frijns, C. (2017). *Taal leren: van kleuters tot volwassenen*. LannooCampus.
- *Justice, L.M. & Pullen, P.C. (2003). Promising interventions for promoting emergent literacy skills: Three evidence-based approaches. *Topics in Early Childhood Special Education*. 23, 99-113. <https://doi.org/10.1177/02711214030230030101>
- Kagan, S., & Kagan, M. (2010). *Coöperatieve leerstrategieën: Research, principes en de praktische uitwerking*. Bazalt.
- Massaro, D.W. (2017). Reading Aloud to Children: Benefits and Implications for Acquiring Literacy Before Schooling Begins. *The American Journal of Psychology*, 130(1), 63-72. <https://doi.org/10.5406/amerjpsyc.130.1.0063>
- *McGee, Lea M., & Schickedanz, Judith A. (2007). Repeated interactive read-alouds in preschool and kindergarten. *The Reading Teacher*. 60(8), 742-751.
- Mol, S. E., Bus, A. G., & de Jong, M. T. (2009). Interactive Book Reading in Early Education: A Tool to Stimulate Print Knowledge as Well as Oral Language. *Review of Educational Research*, 79(2), 979-1007. <https://doi.org/10.3102/0034654309332561>
- Mol, S. E. (2022). *Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten: Meta-analyse van het verband tussen (voor)leeservaring en leesvaardigheid*. Stichting Lezen. www.lezen.nl/wp-content/uploads/2022/12/Het-belang-van-voorlezen-en-zelf-lezen-voor-kinderen-en-adolescenten_Digitaal_2022.pdf
- *Neuman, S. B., & Wright, T. S. (2013). *All about words: Increasing vocabulary in the Common Core classroom, preK-grade 2*. Teachers College Press.
- Nevo, E., Vaknin-Nusbaum, V., & Gambrell, L. (2019). Reading motivation in kindergartners and 1st-graders. *Journal of Research in Childhood Education*, 33(4), 610-622. <https://doi.org/10.1080/02568543.2019.1647316>

- Pelatti, C., Piasta, S.B, Justice, L., & O'Connell, A. (2014). Language- and literacy-learning opportunities in early childhood classrooms: Children's typical experiences and within-classroom variability. *Early Childhood Research Quarterly*, 29, 445-456. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2014.05.004>
- *Prenger, J., & Havinga, D. (2016). Formatief evalueren met leesgesprekken. *Tijdschrift Taal*, 7(10), 35-39.
- Stichting Lezen. (2020). *De doorgaande leeslijn: De leesontwikkeling van 0-20 jaar*. www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/de_doorgaande_leeslijn_2020_digitaal.pdf
- Stichting Lezen – Leesmonitor (2023). *Voorlezen: boost voor taal en lezen*. www.lezen.nl/onderzoek/voorlezen-boost-voor-taal-en-lezen/
- Vanparys, S., Van der Veen, C. & Keer, H. (2022). Lees me voor, leer me woorden. *Het Jonge Kind*, 10, 18-19. www.hjk-online.nl/taal/lees-me-voor-leer-me-woorden/
- *Vansteelandt, I., & Vanparys, S. (2021). Interactief voorlezen doe je zo! *Fons*, 18, 20 –23. www.dropbox.com/s/m5kgkypso510hz2/Fons%2018.pdf?dl=0
- United Nations Children's Fund. (2021). *The State of the World's Children 2021: On My Mind – Promoting, protecting and caring for children's mental health*. www.unicef.org/media/114636/file/SOWC-2021-full-report-English.pdf

Inspirerende bronnen over werken met boeken en verhalen in de klas

- Boekenhouder. (z.d.). *Kleuters met boeken in alle hoeken*. <https://boekenhouder.be/laat-je-inspireren/kleuters-met-boeken-alle-hoeken>
- De Wilde, J. (2016, 8 april). *Wat is mooi? Filosoferen met kleuters*. Kleutergewijs. <https://kleutergewijs.wordpress.com/2016/04/10/wat-is-mooi-filosoferen-met-kleuters/>
- Lemmen, I. (z.d.). *Inspiratieblog: de coöperatieve werkvorm Placemat bij kleuters*. Kleuteruniversiteit. www.kleuteruniversiteit.nl/2020/06/inspiratieblog-de-cooperatieve-werkvorm-placemat-bij-kleuters/
- Mooijekind, L. (z.d.). *coöperatieve werkvorm* Kleuteruniversiteit. www.kleuteruniversiteit.nl/tag/cooperatieve-werkvorm/
- Op 't Eynde, E. (2022, 12 januari). Voorlezen telt! – Wiskundige vragen bij het voorlezen van prentenboeken. Kleutergewijs. <https://kleutergewijs.wordpress.com/2022/01/12/voorlezen-telt-wiskundige-vragen-bij-het-voorlezen-van-prentenboeken/>
- Praten over boeken volgens Aidan Chambers*. (z.d.). Cultuurkuur. www.cultuurkuur.be/inspiratie/praten-over-boeken-volgens-aidan-chambers
- Reading Rockets. (z.d.). *Classroom strategies*. <https://www.readingrockets.org/strategies>
- Sierens, S., & Detollenaere, K. (2020, November 18). *Interessante websites voor meertalige prentenboeken*. Kleutergewijs. <https://kleutergewijs.wordpress.com/interessante-websites-voor-meertalige-prentenboeken/>
- Stichting Lezen. (2015). *Over boeken gesproken: achtergronden en praktische tips voor in het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het (voorbereidend) middelbaar beroepsonderwijs*. www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/Over20boeken20gesproken_0.pdf

- Stichting Lezen. (2018). Leesmotivatie: hoe raak je de juiste snaar? *Leesmonitor – Het Magazine*.
www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/leesmonitor1-2018_lr.pdf
- Stichting VoorleesExpress. (z.d.). *Prentenboeken in alle talen*. <https://prentenboekeninalletalen.nl/>
- Taelman, H. (2019, 22 mei). *Vijf alternatieve vormen van preteaching*. Kleutergewijs.
<https://kleutergewijs.wordpress.com/2019/05/22/5-alternatieve-vormen-van-preteaching/>
- Umans, I. (2017). *Aan de slag met kamishibai*. De Eenhoorn.
- van der Ham, F. (2022, 23 september). *Hoe kun je filosoferen met kleuters? | special*. Filosovaardig.nl.
<https://filosovaardig.nl/blog/filosoferen-met-kleuters/special-kunnen-kleuters-denken/>
- Verpoest, B. (2022, November 22). “Er zit meer in een prentenboek dan je denkt.” Klasse. www.klasse.be/533274/prentenboek-voorlezen-kleuters/

BIJLAGES

1. Mogelijke ontwikkelingsdoelen bij de werkvormen
2. Voorbeeldparenkaartjes UITVERGROOT – MIX EN MATCH
3. Werkblad placemat
4. Vragenkaartjes
5. Voorbeeld van een boekenladder
6. Werkblad Verhaalvensters
7. Voorbeeld bewegingsparcours
8. Voorbeeld voelverhaal (gedicht)
9. Voorbeeld boekenzoektocht
10. Voorbeeld afbeeldingenzoekkaart
11. Voorbeeld puzzelkaft

Mogelijke ontwikkelingsdoelen bij de werkvormen

Het gebruikte (tekst)materiaal, jouw aanpassingen en focus zullen bepalen aan welk lesdoel en bijhorend leerplandoel en ontwikkelingsdoel (of eindterm) je werkt.

Nederlands

LUI 1.2	de kleuters kunnen voor hen bestemde vragen in concrete situaties begrijpen
LUI 1.5	de kleuters kunnen een beluisterd verhaal, bestemd voor hun leeftijdsgroep, begrijpen
LUI 1.6	de kleuters kunnen de bereidheid vertonen om naar elkaar te luisteren en om zich in te leven in een boodschap
SPR 2.1	de kleuters kunnen een voor hen bestemde mededeling en/of verhaal zo (her)formuleren, dat de inhoud ervan herkenbaar overkomt
SPR 2.2	de kleuters kunnen spreken over ervaringen of gebeurtenissen uit de eigen omgeving of over wat ze van anderen vernamen
SPR 2.3	de kleuters kunnen spreken over gevoelens als blijheid, angst, verdriet, verwondering
SPR 2.5	de kleuters kunnen iemand of iets beschrijven volgens kleur, vorm, grootte of een specifieke eigenschap
SPR 2.6	de kleuters kunnen antwoorden op gerichte vragen in verband met betekenis, inhoud, bedoeling, mening ... in concrete situaties
SPR 2.7	de kleuters kunnen in een gesprek met een eenvoudige maar relevante vraag of met commentaar reageren
SPR 2.8	de kleuters kunnen zelf vragen stellen aan anderen die de door hen gewenste informatie leveren
SPR 2.10	de kleuters kunnen zich inleven in duidelijk herkenbare rollen en situaties en vanuit eigen verbeelding/beleving hierop inspelen.
SPR 2.12	de kleuters zijn bereid om eigen gevoelens en verlangens op een persoonlijke manier uit te drukken
LEZ 3.1	de kleuters kunnen aan de hand van visueel materiaal een boodschap herscheppen
LEZ 3.3	de kleuters kunnen op materialen, in boeken, op uithangborden lettertekens onderscheiden van andere tekens
LEZ 3.4	de kleuters zijn bereid spontaan en zelfstandig voor hen bestemde boeken en andere info-bronnen in te kijken
SCH 4.1	de kleuters kunnen een ervaring, een verhaal weergeven door middel van visueel materiaal
TAA 5.4	de kleuters beseffen dat bepaalde symbolen (pictogrammen, lettertekens, ...) dienen om boodschappen over te dragen

Muzische vorming

BEELD 1.1	de kleuters kunnen visuele waarneming en beeldend geheugen versterken en vergroten door beeldelementen te herkennen
BEELD 1.3	de kleuters kunnen kleur, lijn, vlak, ritme, vorm en versiering onderscheiden en de ontdekking van beeldelementen verwoorden
BEELD 1.5	de kleuters kunnen impressies uiten in een persoonlijke, authentieke creatie en plezier scheppen in het zoeken en vinden
MUZIEK 2.5	de kleuters kunnen met plezier een toenemend vermogen tot experimenteren en improviseren ontwikkelen met klank, stem of instrument

DRAMA 3.1	de kleuters kunnen eigen belevenissen, ervaringen, gedachten, gevoelens, handelingen verwoorden
DRAMA 3.5	de kleuters kunnen genieten van een gevarieerd aanbod van hedendaagse en klassieke kinderliteratuur, en voor hen bestemde culturele activiteiten
BEWEGING 4.1	de kleuters kunnen spontaan meebewegen op muziek
BEWEGING 4.2	de kleuters kunnen meedoen met bewegingen die tijdens het vertellen van een verhaal aan bod komen, en belangstelling tonen om het beweging inspirerend gegeven nauwkeurig te observeren en na te bootsen
MEDIA 5.1	de kleuters kunnen alert omgaan met voor hen bestemde audiovisuele boodschappen
MEDIA 5.3	de kleuters kunnen de volgorde van een reeks van voorwerpen, prenten, beelden, klanken en geluiden vaststellen, veranderen, schikken, herschikken en er een nieuw verhaal rond vertellen
MEDIA 5.4	de kleuters kunnen bewuster luisteren en kijken naar geluiden, klanken en audiovisuele boodschappen.

Verschillende attitudes kunnen, naargelang de creatieve verwerking, ook aangesproken worden.

Mens en maatschappij

MENS 1.1	de kleuters kunnen bij zichzelf onderkennen wanneer zij bang, blij, boos of verdrietig zijn en kunnen dit op een eenvoudige wijze uitdrukken.
MENS 1.5	de kleuters kunnen bij anderen gevoelens van bang, blij, boos en verdrietig zijn herkennen en kunnen meeleven in dit gevoel
MENS 1.6	de kleuters weten dat mensen eenzelfde situatie op een verschillende wijze kunnen ervaren en er verschillend kunnen op reageren

Wiskundige initiatie

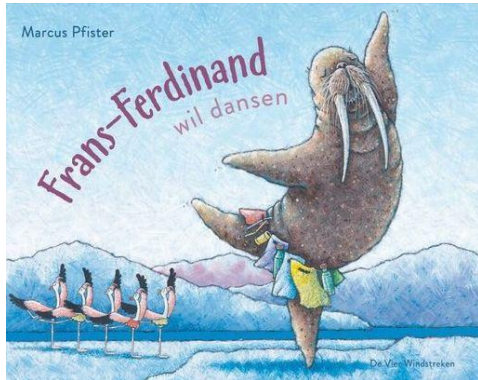
GET 1.1	de kleuters kunnen handelend en verwoordend de ene concrete hoeveelheid dingen vergelijken met een andere hoeveelheid dingen. Bij het verwoorden gebruiken zij daarbij de passende hoeveelheidsbegrippen. (evenveel / niet evenveel dingen, veel / weinig dingen, te veel / te weinig dingen, dingen over / dingen te kort, meer / minder dingen, meest / minst dingen).
MET 2.2	de kleuters kunnen dingen kwalitatief vergelijken en samenbrengen op basis van één of twee gemeenschappelijke kenmerken
MET 2.3	de kleuters kunnen dingen rangschikken volgens de toenemende of afnemende mate van een welbepaald kwalitatief kenmerk

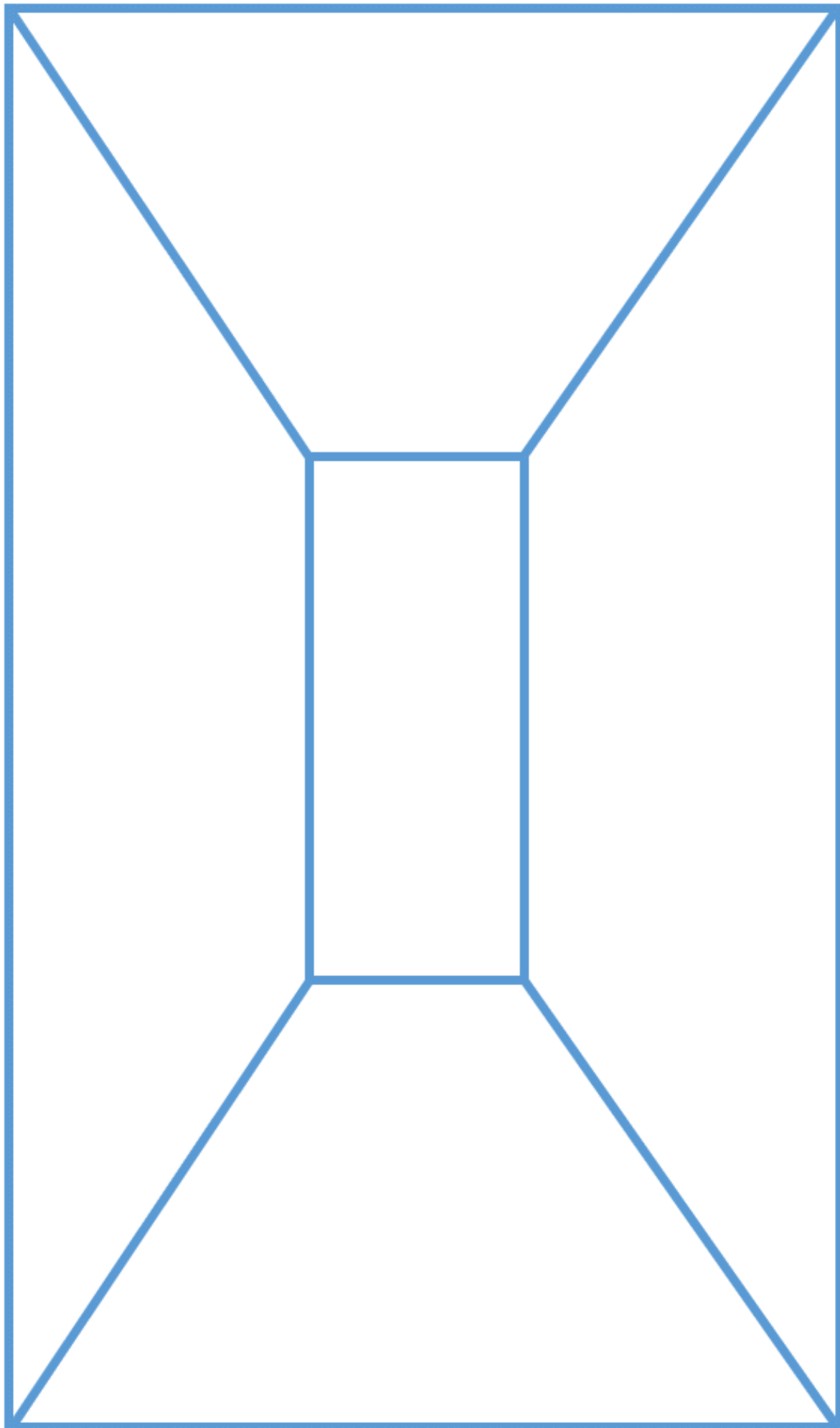
Lichamelijke opvoeding

1.6	de kleuters kunnen met een eenvoudig bewegingsantwoord snel reageren op auditieve, visuele en tactiele signalen
1.16	de kleuters kunnen komen tot rustervaringen
1.28	de kleuters tonen een toenemende bedrevenheid in het functioneel aanwenden van klein-motorische vaardigheden

Voorbeeldparenkaartjes UITVERGROOT – MIX EN MATCH

Hieronder vind je een voorbeeld van de verschillende soorten parenkaartjes in [stijgende moeilijkheidsgraad](#).

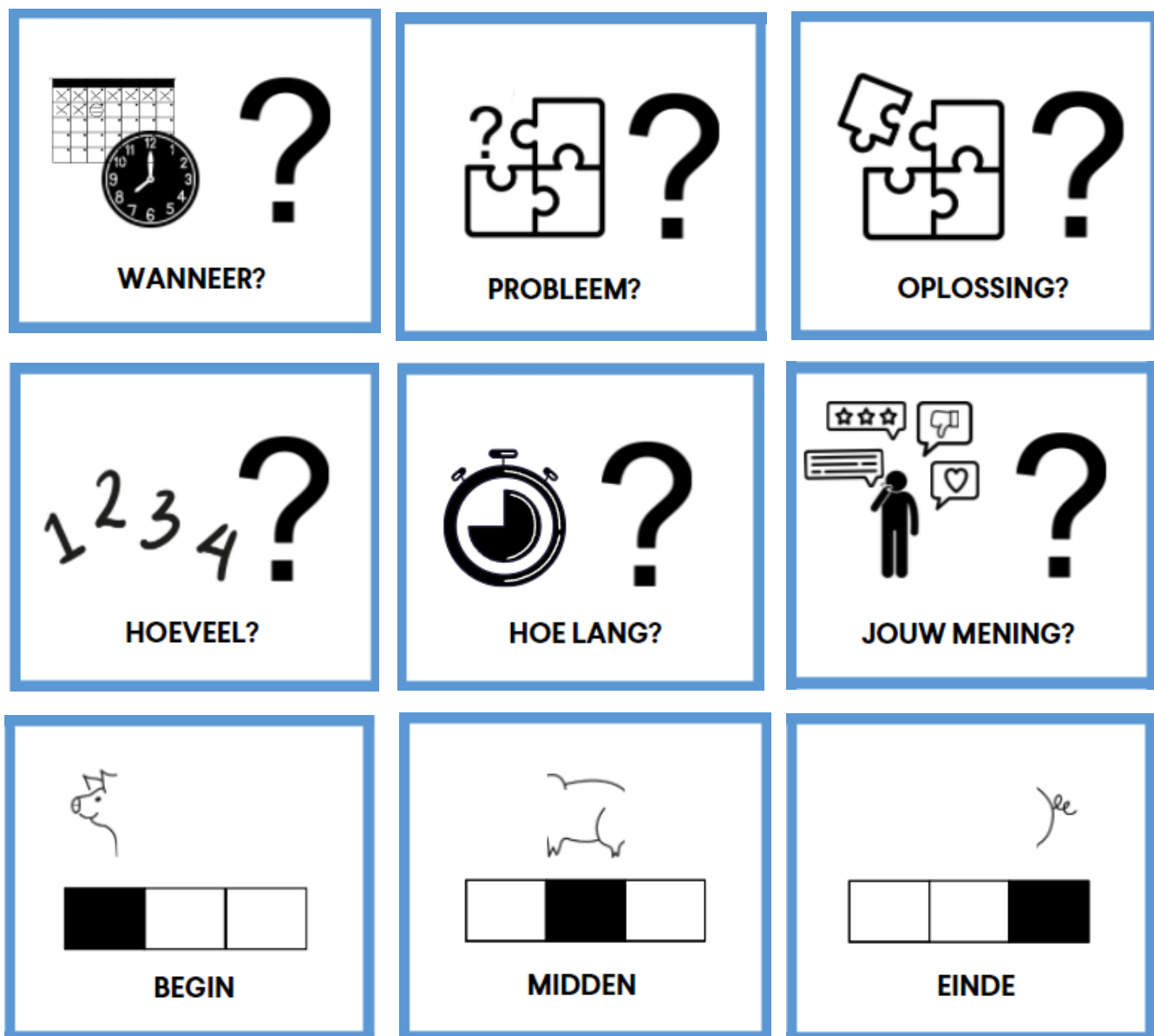

Vragenkaartjes

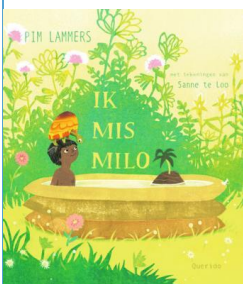
De basisvragenkaartjes met de eenvoudigste vragen op vlak van verhaalbegrip:

Enkele uitbreidingskaartjes op vlak van verhaalbegrip:

Voorbeeld van een boekenladder

	1. Kies een boek en bepaal het thema en bijhorende woordenschat. Je wil aan de slag met het prentenboek <i>Ik mis Milo</i> van Pim Lammers en Sanne Te Loo. In dit prentenboek komen verschillende thema's aan bod, maar je kiest ervoor om het boek voor te lezen in het kader van het thema huisdieren en te focussen op de daar bijhorende woordenschat.
	2. Zoek een eenvoudiger verhaal waarin de woordenschat centraal staat. Er zijn verschillende mogelijkheden. Zo kan je gaan voor het oudere zoekboek <i>Het dierenwinkeltje</i> van Marianne Busser, Ron Schröder en Ingrid Ter Koele (illustrator). Andere opties zijn: <i>Niet dit huisdier!</i> van Smriti Halls en Rosalind Beardshaw (illustrator) <i>Anna wil een huisdier</i> van Kathleen Amant
	3. Zoek een verhaal met verdiepende woordenschat of een complexere verhaallijn. Ook hier zijn verschillende invalshoeken en genres mogelijk. Je kan bijvoorbeeld inzetten op een informatief boek zoals <i>Waarom heeft een hond een staart?</i> van Marja Baeten en Hiky Helmantel (illustrator). Andere mogelijke complexere verhalen: <i>Klein in de grote stad</i> van Sydney Smith en Edward van de Vendel (vertaler). Dit prentenboek bevat een complexer verhaal en gaat breder dan het thema huisdieren. Het vormt een mooie verdieping op het gevoel van het kwijtraken van een huisdier. <i>Siebe Schaap wil ook een mensje</i> van Kirsten Boie en Philip Waechter. Een ouder prentenboek dat de rollen tussen mens en dier omdraait en zich leent voor een (filosofisch) gesprek over de vrijheid van huisdieren.

Verhaalvensters

Voorbeeld bewegingsparcours

Dit is een bewegingsparcours¹² bij het prentenboek *Wij samen op stap* van Jean Reidy vertaald door Bart Moeyaert en geïllustreerd door Leo Timmers.

Startpunt: bed van mama.

Dit is een dikke matras. We lopen er op onze tippen naar toe en springen en roepen dan net zo lang tot mama konijn – je hebt de knuffel van je tafelpoppenspel bij je – wel wakker moet worden.

Opdracht 1: samen op de bus

De bus rijdt voorbij terwijl mama en konijn aan het wakker worden zijn. De voorste kleuter is de buschauffeur, achter hem/haar twee rijen passagiers die het tempo van de bestuurder moeten volgen.

Opdracht 2: de struik moet gesnoeid

Iets verder in het boek zien we Everzwijn zijn struik snoeien. Met grote en kleine, hoge en lage, brede en smalle knipbewegingen met beide armen, helpen we Everzwijn een pootje.

Opdracht 3: de markt

Op de markt zien we hoe de muizen van het kaaskraam een toren van stukken kaas maken. Met kartonnen dozen van verschillend grootte doen we hetzelfde: de grote onderaan, de kleine van boven, zo hoog mogelijk tot hij af is, of omvalt...

Opdracht 4: het schoolplein

Centraal op het schoolpleintje zien we Giraf die touwtje springt. Met een groot touw en een extra collega probeer je uit hoeveel kleuters tegelijkertijd touw kunnen springen.

Opdracht 5: brandweer

Er is brand bij Schaap. Kleuters klimmen tot aanvaardbare hoogte op het klimrek, zoals op een brandweperladder. Stukken touw in de buurt kunnen als brandweerslang dienen.

Opdracht 6: het riool

Werkman Muis komt uit de rioolput gepiept. Plastic speelbuizen kunnen als stadsriolering dienen: kleuters klauteren erin, erdoor en er weer uit. Misschien wel met een gele helm op, net als muis...

Opdracht 7: met boeken op stap

Hier en daar in het prentenboek kunnen we arme Schildpad volgen die hoe langer hoe meer boeken op zijn rug torst. Uiteindelijk komt hij aan bij de bibliotheek en blijkt hij als een soort boekenkruier andermans boeken terug te brengen.

¹² Dit bewegingsparcours is een onderdeel van de lestip die werd opgesteld door onderwijsexperts en -professionals voor de Jeugdboekenmaand 2016, in opdracht van Iedereen Leest. Alle lestips zijn terug te vinden op [KlasCement](https://www.klascement.nl).

Houd een evenwichtsoefeningetje waarbij kleuters met zoveel mogelijk boeken op hun schild (op hun rug, op hun hoofd) zich van een punt naar een ander moeten verplaatsen.

Einde: standbeeld

We rusten uit, net als de beide konijntjes, bij het standbeeld. De kleuters kiezen allemaal een dier uit het boek en veranderen in het standbeeld van dat dier.

DIFFERENTIATIE: Binnen verschillende posten kan je graderen. Bijv.: opdracht 3: de grootte van de dozen en het aantal dozen; opdracht 4: touwtje springen kan je vervangen door de wip (als je die veilig kunt construeren); opdracht 5: het ontwikkelingsniveau van de kleuters bepaalt hoe hoog ze het klimrek op mogen; einde: in plaats van dat elke kleuter een dier kiest, doen jullie collectief een olifantenstandbeeld, een konijnenmonument ... na.

Voorbeeld voelverhaal (gedicht)

Je kan zelf een voel- of massageverhaal maken of je kan een bestaand gedicht of kort verhaal aanpassen. Hieronder vind je een voorbeeld van een zelfontworpen voelverhaal bij het gedicht varen uit de poëziebundel Daar ben je van Hans en Monique Hagen, geïllustreerd door Charlotte Dematons. Doe de bewegingen mee op de rug van een kleuter terwijl je het gedicht voorleest. Laat de kleuters om de beurt meedoen op elkaars rug.

VAREN

vaar je mee in de boot

(teken met je vinger golvende lijnen op de onderrug)

vaar je mee met de storm

(wrijf met twee handenpalmen over de hele rug)

vaar je mee

(teken met je vinger golvende lijnen op de onderrug)

van het een naar het ander

(maak stippen met één vinger op verschillende plaatsen verspreid over de rug)

langs tranen en lach

(tokkel met de vingers van bovenaan de rug naar beneden)

door de wind en het water

(blaas rustig op de rug OF teken met een vinger een spiraal op de rug)

dan varen we samen

(leg je twee handen naast elkaar op de rug, draai zachtjes met de handpalmen)

bij dag en bij nacht

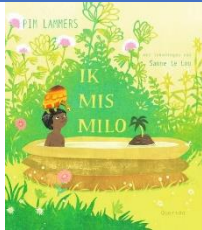
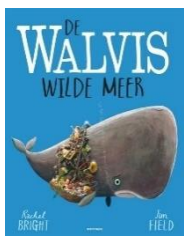
(wrijf met één hand van de ene naar de andere kant over de rug, alsof je traag zwaait)

dan varen we samen naar later

(leg je twee handpalmen plat onderaan op de rug en wrijf helemaal naar boven tot aan de schouders)

Voorbeeld boekenzoektocht

Dit is een (kort) uitgewerkt voorbeeld van een boekenzoektocht waarbij begeleiding noodzakelijk is. Je kan dit doen door de opdracht klasoverschrijdend uit te voeren en de kleuters te koppelen aan een oudere leerling(en) (of ouders). Je kan ter ondersteuning ook nog vermelden welke pagina's de oudere leerlingen kunnen voorlezen. Niet voor elke vraag is het nodig (een deel van) het verhaal voor te lezen. Zorg dat de boeken verspreid liggen over het zoekgebied en dat er bij elk boek het materiaal ligt om het antwoord/de opdracht uit te voeren.

BOEKENZOEKTOCHT	
VRAAG	HET ANTWOORD
 Wie is Milo? Heb jij een huisdier? OF Welk huisdier zou jij graag willen?	Teken hier het huisdier:
 Welk dier komt de walvis tegen in het verhaal?	Omcirkel het juiste dier: Een krab Een vis Een zeepaardje
 Hoe heet de vriend van Felix?	Stempel de naam:
 Wat gingen de dieren eerst eten? Waarom eten zit dit niet?	Teken hier wat de dieren eten op het feest:
 Wat kan je volgens dit boek allemaal doen om het samen fijn te hebben?	Maak samen een kaartje om af te geven aan iemand, zomaar. Maak een mooie tekening op de voorkant en bespreek samen welke boodschap je op de achterkant schrijft.

Voorbeeld afbeeldingenzoekkaart

Een voorbeeld van een afbeeldingenzoekkaart bij het prentenboek Een hoop vrienden samen sterk van Kerstin Schoene.

Voorbeeld puzzelkaft

Dit is een voorbeeld van de puzzelkaft van het boek *Kop op Herman!* van Yvonne Jagtenberg.

1. Lege kaft

Oplossing

2. Puzzelstukken

Yvonne Jagténberg

Kop op
Herman!

